"گۆڕان" وەک بزووتنەوەیەکی بێ-سەر ... کاوە جەلال

عەبدولڕەزاق شەریف لە بەشی پێنجەمی زنجیرە نووسینەکەیدا بە ناونیشانی "ئیتر قسە دەکەم" (بڕوانە "کوردستانپۆست") ناڕاستەوخۆ دەروویەک لەسەر کێشەیەکی کرۆکی ئاوەڵا دەکات کە کێشەی بەرپرسی سەرەکیی پارت یان بزاوتە لەنێو کوردەکاندا. ئەم کێشەیە دەرفەتمان دەداتێ تا ڕادەیەکی گونجاو لە کەسێتیی نەوشیروان مستەفا نزیک بکەوینەوە.

دژەتێرۆری پارتی بڕیار بۆ گرتنی نەوشیروان مستەفای ڕێکخەری گشتی ی گۆڕان دەردەکات (؟)، ئەویش ڕاستەوخۆ پەرچەکردار دەنوێنێت: عەبدولڕەزاق شەریف و شۆڕش حاجی بۆ وەڵامدانەوەی مەسعود بەرزانی ڕادەسپێرێت. گرنگ بۆ ئێمە لەم بەشەی نووسینەکەدا ئەوەیە کە گەرچی لەو کۆبوونەوەیەی نێوانیاندا بڕیار دەدرێت کە شۆڕش حاجی سەعات سێ ی پاشنیوەڕۆی هەمان ڕۆژ کۆنفرانسێکی ڕۆژنامەوانی ببەستێت، ئەوجا بە دوویدا لە میدیای گۆڕانەوە وەڵامی ئەو ڕەفتارە ساویلکەیەی بەرزانی بدرێتەوە، کەچی شۆڕش حاجی سەعات سێ ی پاشنیوەڕۆ بە پێچەوانەی فەرمانی ڕێکخەری گشتیی بزووتنەوەکەیەوە لێدوان دەدات، بەوەش "هەتوانی ساڕێژکردنی برینەکانی پارتی و بارزانی کرد، ئامادەیی کاک نەوشیروانیشی بۆ چوونە دادگا دەربڕی". ئەم کارە هەمووان توشی شۆک دەکات.

ئەوجا کاتێک عەبدولڕەزاق شەریف و تیمەکەی دەست دەکەن بە جێبەجێکردنی ئەو ئەرکە کە پێیان سپێررا بوو، ئەوا تاقمی "خڕ" داوا دەکەن ئەو حەملەیە لەدژی بەرزانی ڕابووەستێنرێت، جگە لەوە دەبێژن کە مەرج نییە بە قسەی نەوشیروان مستەفای ڕێکخەری گشتی بکرێت. ئەوان بۆ ڕێکخەری گشتی ڕووندەکەنەوە کە فشاری هاوڕێیانی خۆیانیان لەسەرە، تەنانەت درۆیان بە دەمی ئەوەوە کردووە و گۆتوویانە کە گۆیا ئەو خۆی لەو فشارانە بۆ سەر پارتی و سەرۆکەکەی ناڕازییە، هەروەها عەبدولڕەزاق شەریف لە کۆتاییدا ناوی هەموو ئەو کەسانەی پێ دەڵێت کە هەڵوێستی بەو جۆرەیان وەرگرتووە، ڕێکخەری گشتیش وەک وەڵامی ئەو جۆرە ڕەفتارەی ئەوان دەبێژێت کە "ئەوانە هەموویان بەرژەوەندیان لەگەڵ پارتی و هەولێردایە، نایانەوێ لە خۆیانی تێکبدەن، ترسنۆکن و ...".
ئایا ئەم ناکۆکیانە چیمان پێ دەبێژن؟ سەرەتا بۆمان ڕوون

دەبێتەوە کە بزووتنەوەی گۆڕان لە دروستبوونییەوە “بێ-سەر” بوو،
ئەوەش بوو بەهۆی سەرھەڵدانی شێواوی لە “گردەکە”، ئەوجا لە ڕووی
سیاسییەوە فرەکوێخاییەکەی نێو “یەکێتی” بوو بە مۆرکی ئەویش.

ئێمە هەروەها دەبینین، کە گەرچی ڕێکخەری گشتی دەیزانی، تەنیا
خوازیارانی گۆڕانکاریی سیاسی لەگەڵیدا خەبات ناکەن، بەڵکو هاوکات
بەرژەوەندچییان لە دەوری کۆبوونەتەوە و تەنانەت درۆ بە دەم
خۆیەوە دەکەن، بەڵێ تەنانەت سەرپێچیی فەرمانەکانی دەکەن بۆ ئەوەی
پارتی لە خۆیان تووڕە نەکەن، کەچی ئەو هێشتا هەر ڕێی دەدا کەسانی
ئەوها دژبەر لە بزووتنەوەی “گۆڕان”دا بمێننەوە، نەک ئەوەش، بەڵکو
تەنانەت پۆستی دیاریان هەبێت!
ئایا ئەم جۆرە وەرگرتنەی هەڵوێست سەر بە سیاسەتە؟ بێگومان سەر بە
سیاسەتی دێمۆکراتیانەیە؟ پێش ئەوەی وەڵامی ئەم پرسیارە بدەینەوە
گەرەکە بە نموونەی ئەم بەشەی نووسینەکەی عەبدولڕەزاق شەریف
ڕووبکەینە پرسی “ئۆتۆرێتی” (authority)، چونکە لە نێوەندی ئەو
ڕەوشەدایە کە نووسینەکە بەهەندی وەرگرتووە.

تێگەی ئۆتۆرێتی دەمانخاتە بەردەم پرسیار لەبارەی رۆڵوەرگرتنی
بەرپرسی یەکەم، کە دەشێت بەرپرسی گەل، پارت، بزووتنەوە و هتد
بێت. ئاشکرایە ناونیشانی بەرپرسە سەرەکییەکان تا ئەمڕۆ بریتین لە
سەرۆک، سکرتێری گشتی، ڕێکخەری گشتی. لێ هەرسێکیان ڕەوانبێژین.
سەرەتا گومانی تێدا نییە کە مەسعود بەرزانی سەرۆکی کورد نییە،
ئەوجا گەر کەوتبێتە سەر کەڵکەڵەی بوون بە سەرۆک، ئەوا بە حوکمی
کەسێتییەکەی، هەروەها بە حوکمی دۆخگۆڕییە کۆمەڵایەتییە
کوردییەکان، هیچی دیکە نییە جگە لە خەونێک؛ هاوکات دۆخ و پێگەی
مەسعود بەرزانی، وەک سەرۆکی پارتەکەی، “نزیکەی” هیچ جیاوازییەکی
لە پێگەی میرێکی بابانی نییە کە لەنێو خۆی خانەوادەکەیدا بە
ناحەزان دەوری درابوو و تەنانەت ڕووی دەدا لەدژی ئەو دەستیان
لەتەک بێگانەدا تێکەڵ دەکرد. هەروەها جەلال تاڵەبانی هەر گاڵتەی
بە “نازناو”ی (نەک پێگەی ناونراوی) سکرتێری گشتی دەهات، چونکە
ئەو “بۆ خۆی و پیاوەکانی دەوری زۆر زوو گەیشتبوو بە ناوی
مامجەلال”، کە ئیدی کتومت وەک شێخێک سەروەر بوو بەسەر پارتەکەی
خۆیدا بەبێ ئەوەی هەرگیز ڕەچاوی پەیرەوپرۆگرامی ئەو پارتە بکات.

لێ ڕەوشەکە لای بزووتنەوەی “گۆڕان” بە حوکمی پەیوەندییە نوێکان و
هاتنی نەوەی نوێ بۆ نێوی و هتد کەمێک جیاواز بوو، هێندە نەبێت کە
کەسێتیی نەوشیروان مستەفا خۆی بوو بە ئاستەنگ لە بەردەم شکۆفەی
ئەو بزووتنەوە دێمۆکراتیخوازەدا کە هەر خۆی ئەندازیاری سەرەکیی

پرۆگرامەکەی بوو. ئاخر گەرچی ئەو ڕێکخەری گشتی بوو، لێ هاوکات ئۆتۆرێتی ی نەبوو، بەڵکو کارەکتەرێکی سلێمانی-تەقلیدیانەی هەبوو، ئەمەش ڕێی پێ نەدەدا وەک سیاسەتمەدارێک چالاک ببێت کە وەک "سەر" لەتەک تیمێکی ڕاستەوخۆ هاوکاریدا ستراتیژیی بزووتنەوەکە "دابڕێژێت و بیسەپێنێت" – کەواتن "جڵەوی بگرێت". لە بنەڕەتدا "گۆڕان" بوو بە پەنگ، چونکە بێ-سەر بوو. بەمەش ڕووندەبێتەوە، کە بۆچی نەوشیروان مستەفا "دەستەوستان" بوو لە بەردەم ئەو هەموو شێواوییەدا کە لە "گردەکە" هاتبوونە ئاراوە، ئەوە هەر لە مەرایی و خۆبردنە پێشەوە و درۆی ئاشکراوە تا دەگات بە تەڵە و بوختان و چاڵهەڵکەندن بۆ یەکدی. کێشەیەکی دیکەی کەسێتیی نەوشیروان مستەفا ئەوە بوو کە جارێک هاوخەباتێکی ڕەخنەیيانە دەریبڕی: "ئەو هەردەم دەبێژێت 'دەبوو ئاوامان بکردایە'، ڕۆژێک لێمان نەبیست ببێژێت: 'دەبێت ئەوا بکەین'".

کەواتن ل□ پاڵ ئەوەدا کە نەوشیروان مستەفا ئۆتۆرێتیی نەبوو، هاوکات ستراتیژیی لە سیاسەتکردنیشدا نەبوو، بەڵکو ئەویش هاوشێوەی سیاسەتکارانی دیکەی وڵاتەکەی "تاکتیکگەرا" بوو و تاکتیکیانە هەوڵی بۆ ئەنجامدانی کارەکیانەی ئەو پرۆگرامە دەدا کە خۆی ئەندازیاری سەرەکیی بوو. لێ هەر ئەم تاکتیکگەراییە لە کۆتاییدا بوو بە گورزێک لە خودی بزووتنەوەی "گۆڕان"، چونکە بەبێ ستراتیژی، یان بە واتایەکی دی ببێژین: بە هەڵپە و هەڵچوون و داچوونی پسیکۆلۆژیانەوە هاتە مەیدانی سیاسەتکردنی پەرلەمانییەوە، وەک سەرەنجامی ئەو هەڵپانەش هەر زوو لەم لا یان لەو لا فریو درا، بەڵێ تەنانەت تێهەڵدانی خوارد، ئەویش بێکەرامەتانە ملی لە بەردەم تێهەڵدەراندا کەچ کرد.

لە بنەڕەتدا نەوشیروان مستەفا بە ناوبانگی دێرینی خۆی وەک پێشمەرگە گەیشت بەو ئاستە کە ئیدی بتوانێت بگەڕێتەوە بۆ نێو مەیدانی سیاسەتکردن، بێگومان ئەمجارە وەک ڕێکخەری گشتیی بزووتنەوەیەک بە پرۆگرامێکی دێمۆکراتییانەوە بەبێ ستراتیژیی سیاسی. لێرەدا هەمان هەڵوێستی سیاسیانەی جەلال تاڵەبانی ی مامۆستای دووبارە دەبێتەوە، کە لە کرۆکەوە بەم شێوەیە بەرجەستە دەبێت: "من" لێرەم، ئەوەتام، تۆش فەرموو وەرە مەیدانەوە بۆ لای من. فەرموو ببە بە میدیاکار، پەلەمانتار، باخەوان، شۆفێر، ئەندازیاری کارەبا و هتد، هەر پۆستێک دەخوازیت دەتدەمێ. تەواو. ئەمە بریتییە لە کاری حیزبایەتی. ئەوجا مۆرکێکی دیکەی ئەم تێگەیشتنە لە سیاسەت ئەوەیە کە بارەگای سیاسەتکردنیش هاوشێوەی

دیوەخانی ئاغا دادەمەزرێنرێت. ئەمە هەمان شێوەی بارەگای سیاسیتکردن لە "گردەکە"ی نەوشیروان مستەفاش دەبینین: ڕۆژانە خەڵک پەیتا پەیتا دێن بۆ ئەوێ، هاتنی زۆرینەیان مەرامی خۆیی لە پشتەوەیە، ئەویش پێشوازییان لێ دەکات و لەگەڵ هەڵسانیاندا بە ڕۆیشتن بەڕێیان دەکات و هتد.

بێگومان گەرەکە تێگەی ئۆتۆرێتی ڕوونبکەینەوە تاکو ڕێ لە بەهەڵە تێگەیشتن بگرین. ئەمە ناتوانین ئۆتۆرێتی وەک دیکتاتۆری ڕاقە بکەین، واتا وەک موراديف بە یەکدی دایان بنێین. هەروەها ئەوەش ڕاست نابێت گەر بیکەین بە ئاوەڵناوی "ئۆتۆریتەر"، وەک چۆن بۆ نموونە لای ئادۆرنۆ تیۆریی "کەسێتیی ئۆتۆریتەر"مان هەیە کە ئەو بە نزیککەوتنەوە لە کەسێتیی فاشیستی گۆڕانی پێدا.

لە بنەڕەتدا مەسەلەی ئۆتۆرێتی لە سیاسەت یان لە کاری بەڕێوەبەرایەتیدا بریتییە لە "دەسەڵاتی ڕێزلێگیراوی بەرپرسی یەکەم لە لایەن هاوکارانییەوە"، یان لە لایەن گەلی خۆیەوە، لە ئەو خۆیشی بێ چەند و چوون داوای ئەو جۆرە هەڵوێستە لە ئەوان دەکات، چونکە گەر ئەوها نەبێت، ئەوسا ناتوانێت کارەکییانە کار بە ئامانجەکانی پارتەکەی یان وڵاتەکەی بکات. جگە لەوە ئەو کوڕی خێڵ نییە و باوکی لە زایینییەوە وەک میراتگری ئایندە پێی بگەیەنێت، ئەوجا دەستوپێوەندەکانی خۆی بخاتە بەردەم کوڕەکەی، بەڵکو ئەو وەک کوڕی شار هاتۆتە نێو سیاسەتەوە و تێیدا بەرزبۆتەوە. بۆیە گەر ببێت بە بەرپرسیاری پلە یەکی پارتەکەی، ئەوا دەبێت لە گشت ڕوویەکەوە شایستەی ئەوە بێت، بەوەش بتوانێت ئەرکەکانی ڕاپەڕێنێت. لەم ڕوانگەیەوە گەر بەڕێوەبەری فەرمانگەیەک ئۆتۆرێتیی نەبێت، ئەوا ناتوانێت کاروبارەکانی ئەو فەرمانگەیە بە گونجاوی بەڕێوەبەرێت. گەر بەرپرسی یەکەمی بزووتنەوەیەکی سیاسی ئۆتۆرێتیی نەبێت، ئەوا ناتوانێت ڕێ لە تەشەنەی سەرەڕۆیی و فرەکوێخایی و تەنانەت بەڵتەجەتی لەنێو حیزبەکەی خۆیدا بگرێت، کە دەشێت هەموویان لە ئایندەدا ببن بە مەترسی بۆ پرۆگرامی سیاسیی بزووتنەوەکە – ئەو بزووتنەوەیە، کە دەشێت بە گفتی گەورەوە هاتبێتە مەیدانی سیاسەتکردنەوە و هاوکات بە بەڕێکی زۆری دانیشتوانی وڵاتەکەی بووبێت بە مایەی هیوای گۆڕانکاری – وەک لای بزووتنەوەی گۆڕان. لە بنەڕەتدا چۆن کاتی خۆی جەلال تاڵەبانی بۆ پیاوەکانی دەوری، تەنانەت بۆ زۆر کەسی دیکەی پارتی دیکە، "برا گەورە" بوو، نەوشیروان مستەفاش لە لایەن هاوکارانییەوە وەک برا گەورە دەنرخێنرا.

عەبدولڕەزاق شەریف درەنگ دەستی کرد بە نووسینە زنجیرەییەکەی بەو مەبەستە کە پەیوەندییەکانی نێو "گەڕان" لە سەرەوە هەڵبداتەوە. لە بنەڕەتدا دەبوو هەر زوو دوای مردنی نەوشیروان مستەفا، بە هاتنی عومەری سەید عەلی بە جێگەکەی، ئەوجا دوای تاپۆکردنی گردەکە لەسەر دوو کوڕەکەی، یەکسەر "گەڕانخوازانی ڕاستەقینە" بییان کردایە بە فەرتەنە – گەر "گەڕانخوازی ڕاستەقینە" بوونایە. گەر ئەو دەمە ڕاستەوخۆ هەڵوەستی بەو شێوەیە وەربگیرایە، ئەوسا دەبوو بە ئاستەنگ لە بەردەم پەرلەمانتارانی ئەمڕۆی "گەڕان"دا کە نەتوانن هێندە ئاسان خیانەت لە بزووتنەوەکەیان و دەنگدەرانی بکەن، واتا ترسنەکانە ڕێ خۆش بکەن بە ئەوەی ماڵی مەلا مستەفا سەرجەم پۆستە هەستیارەکانی هەرێمەکە"یان" وەربگرن.

بەڵێ گەر گەڕانییەکان گەڕانخواز بوونایە، ئەوسا سەر جادەکانیان دەگرت و وازیان نەدەهێنا تا ئەو تاقمە و ڕێکخەری گشتیی نوێ گردەکەیان چۆڵ دەکرد، جا گەر تەنانەت بەو ڕێیەوە هەبوونی "هەرێمەکەیان" بکەوتایەتە مەترسییەوە. ئاخر گەر کوردەکان لە پەیوەندیی دەمەکراتییانەدا نەژین، ئەوا هەرێمیان پێویست نییە. گەر باندەکانی مافیا حوکمی ئەو بەناو هەرێمەی ئەوان بکەن، ئەوا هەبوونی زیادەیە. گەر باندەکانی مافیا ببەژن، کە نابێت هەرێمەک هەبێت گەر ئەوان تێیدا دەسەڵاتدار نەبن، ئەوا دەبێت وەڵامیان بدرێتەوە، کە نابێت هەرێمەک هەبێت گەر ئەوان لە نێویدا مافی هەناسەدانیان هەبێت. کەواتە گەرەکە دەمەکراتی و هەبوونی هەرێمەک وەک پێشمەرجی یەکدی دابنرێن: گەر ئەمیان نەبێت، نابێت ئەویدیکەشیان هەبێت. لە بەمە هاوکات ڕووندەبێتەوە، کە نووسینەکەی عەبدولڕەزاق شەریف هێندە درەنگ نەهات، چونکە لایەنگرانی پرۆگرامە (نەک ڕێبازە!) دەمەکراتییە پەرلەمانییەکەی نەوشیروان مستەفا کەم نین، کەواتە دەتوانن بە شێوەیەکی سەربەخۆ و ئاشکرا درێژە بەو پرۆگرامەی ڕێکخەری گشتیی کۆچکردوویان بدەن.

لەنێو "گەڕان"دا دەرک بە تووڕەبوونێک دەکرێت، کە هاوکات دەچەپێنرێت. کەسانی تووڕەبوو زۆر جار پاساو دەهێننەوە، کە گۆیا ئەوان لە ترسی تەکچوونی "بار و دۆخەکە" خۆیان دەگرن. لە ئەوان سەهوون، چونکە ئەم پاساوەی ئەوان لە بنەڕەتدا دەستکەلای دەسەڵاتدارانی بەناو هەرێمەکەیە کە قەمەکەی پێ فریو دەدەن. کوردەکان پێویستیان بە ژیانێکی ئاسوودە و دادپەروەرانەیە، ئەوجا گەر تەنانەت هەرێمێکی ڕاستەقینەیان هەبێت و نەتوانێت ئاسوودەیی و دادپەروەریان بۆ فەراهەم بکات، ئەوا وەک گۆتمان هەبوونی پێویست

نییە. جگە لەوە سێ کوردستانی دیکە هەن کە لە ڕووی خەباتی ڕزگاریخوازییەوە لە شکۆفەی بەردەوامدان، کەواتە لە نزیکی ئەو کەسانەوە کە خۆیان بە میراتگری دێمۆکراتیی پەرلەمانییەکەی نەوشیروان مستەفا دادەنێن، هەڵچوونی مەزن لەگۆڕێیە، ئەوانیش گەرەکە هەوڵێی هاوشانی لەتەک ئەواندا بدەن – بێگومان گەر وەک نەوشیروان مستەفا نیشتمانپەروەر بن و هاوکات لە لایەنی خۆیانەوە گۆڕانخواز بن. بۆیە زۆر ئاساییە گەر لایەنگرانی ڕێکخەری گشتیی کۆچکردوو تووڕەبوونیان وەربگێڕن بە هەڵوێستی ئاشکرا کە ئیدی جێی لاوانەوەی "هەی ڕەوانشاد هەی ڕەوانشاد، سەرگەردانین ئەی ڕەوانشاد!" بگرێتەوە.

جگە لەوە لاوانەوەی ئەوان بە ڕاستی جێی گومانە، زۆرتر لە هەڵوێستی ئەو عەوامە دەچێت کە بە ڕێگریکردن لە گلەیی ئەم و ئەو دەچن بۆ پرسەکان و فاتیحایەک دادەدەن. گەر ئەو کەسانە بەڕاستی دەیانەوێت درێژە بە میراتی دێمۆکراتیخوازانەی نەوشیروان مستەفا بدەن، گەرەکە واز لە پیاهەڵدانی "ڕەوانشاد" بهێنن و ڕەخنەیانە کەسێتیی ئەو بنرخێنن. ئاخر ئەو بزووتنەوەیە کە ئەو بە تەمەنی پیری و نەخۆشی بەریخست، پێویستە ئەمڕۆ بە ئاڕاستەی سەرەتاکانی بەرخستنی بنرخێنرێتەوە، تاکو پاشان توخمیانە لە ئەمڕۆوە "درێژەی پێ بدرێت". ئاشکرایە بەبێ پاکسازییەکی بزووتنەوەکە لە بەرژەوەندچییانی شەیدای سامان و ناوبانگ ئەوە ڕوونادات.

هەروەها گەرەکە ڕاشکاوانە پرسێکی دی پەیوەند بە نەوشیروان مستەفاوە بکرێت بە بابەتی پێوەخەریبوونی ڕەخنەیی. مەبەست لەوەیە کە دەبێت بە ژیاننامەی نەوشیروان مستەفا هەروەها ڕەچاوی ئەو پرسیار و بەرپەرچانە بکرێت کە لە سەردەمی پێشمەرگایەتییەوە بەرانبەر ئەو بەرزکراونەتەوە. ئاخر لێرە هیچ شێوەیەکی ترس پێویست نییە، چونکە مەسەلەکە لێرە وەک لای خیانەتکاران نییە کە جاش بوون و خۆیان بێشەرمانە دەکەن بە پێشمەرگە. نەوشیروان مستەفا پێشمەرگە بوو. ئەو دەبێت وەک پێشمەرگە بنرخێنرێت، بە هەموو لایەنەکانییەوە. ئەوجا، هەر لەم پەیوەندییەدا، ئەو کەسانە کەم نین کە دەبێژن نەوشیروان مستەفا یادوەرییەکانی پێشمەرگایەتیی بە ئارەزووی خۆی نووسیونەتەوە، یان چەندین ڕەوشی سیاسیی بۆ بەرژەوەندیی خۆی جیاواز داڕشتەتەوە، ئەوجا پرسی دیکەی گرنگ هەن کە گۆیا بە لایاندا نەچووە. ئەمانەش دەبێت لە هەر خەریکبوونێکدا بە کەسێتیی نەوشیروان مستەفاوە بەهەند وەربگیرێن.

گەورەیی نەوشیروان مستەفا لە دروستکردنی ناتەباییدایە. بۆیە

هۆزان و هۆنینەوە و لاوانەوەی وەک "ڕەوانشاد"، "باوکی ه□زاران"، "دڵسۆزی گەل و وڵات" و هتد، بێڕیشەن. ئەو کەسانە کە خۆیان بە میراتگری تێگەیشتنی ئەو بۆ دێمۆکراتی دەزانن، گەرەکە بێباکانە ئاڕاستی سیاسی خۆیان دەربخەن – گەر بە ڕاستی ئەوهان.

دەوڵەت – 8 – نوسینی جۆزیف پرۆدۆن

دەوڵەت*:

نوسینی جۆزیف پرۆدۆن، P. J. PROUDHON

و: زاهیر باهیر

بابەتی دەوڵەت، سروشت و ئایندەی:

بەشی هەشت:

Jean Jacques ئایدیایەکی خەمخۆرانەی هەبوە سەبارەت بەجنسی مرۆڤ دەربارەی جەوهەر و بوونی، پێگە و کامڵێتی، ئاراستە و داهاتویان. ئەو ئاوای دەبینێت کە کیتلەیەکی گەورە لەو تاکانەی کە بە زەروورە بەهۆکاری نایەکسانی هێزی جەسەدی و ڕۆشنبیرییەوە ڕووبەڕووی مەترسییەکی بەردەوام لە ڕێگای ڕوتکردنەوە لە لایەن کاری ئاڵووبووکرنەوە، یاخود زۆرداری و زاڵمی کەمایەتییەکەوە، بوون. ئەم بیرۆکەیە کە ئەو دەیگێڕێتەوە بەڵگەی فەلسەفەیەکی کۆنەپەرستانەیە ، دەگەڕێتەوە بۆ ئەو ڕۆژانەی بەربەری□زم، کات□ك ک□ تو□خمە ڕاستینەکانی ڕژێمی کۆمەڵایەتی ونبوون و بەجێهێڵراون بۆ بلیمەتەکانی یاسادانەر ئیتر ئەو کاتە هیچ مێتودێکی کارکردن، یاخود چالاکیکردنێك ئەوە لە هێز ناپارێزێت کاتێك کە دەسەڵاتێکی باڵادەستی هەڕەشەکەر و تۆڵەسەنەرەوە دەردەکەوێتەوە کە لای هەمووان ئاشکرایە کە ئەو دەرکەوتنە سەرەنجامی تێکچونی ڕابوردووە، پەڵە یا لەکەیەکی بنەچەییە[ئەسڵی]. بە گوێرەی تەواوی بیرکردنەوەمان وای دەبینین دەزگە سیاسییەکان و دادوەرییەکان وەکو دەستەواژەیەکی ڕوون هەروەها فۆرمیلەیەکی کۆنکرێتی لە ئەفسانەی شکستیی و تێشکانن، سڕی قوربانیدان و قودسییەتی گەڕانەوە و تۆبەکردنن. زۆر

جێگای سەرسوڕمانە کە دەبینرێت خۆ بەسۆشیالیستزانەکان دووژمن یاخود موونافسەکانی کڵێسە و دەوڵەتن، کۆپی ئەوانە دەکەنەوە کە قسە بە دین دەڵێن یا کوفر دەکەن کە سیستەمی نوێنەرایەتییە لە سیاسەتا و عەقیدە شکستخواردووەکەی دینە.

لەو کاتەوەی ئەمانە لەسەر مەزهەب[دۆکترین] زۆر قسە دەکەن، ئەمە بە ئاشکرا بانگەشەی ئەوە دەکەین، ئەو قسانە هی ئێمە نین. لە ڕوانگەی ئێمەوە هەلومەرجە مەراییەکەی کۆمەڵ بەگوێرەی هەلومەرجە ئابورییەکە بە هەمان پێوانە گۆڕانی تیادا دەکرێت [مۆدیفای دەکرێت] و باشدەکرێت. مەرامی کەویانە، بێدەربەستیی و خەڵکانی ناچالاك هەردووکیان یەکشتن، خەڵکانی کارگەر و هونەرمەندان شتێکی دیکەن. سەرەنجامیش زەمانەتە [گەرەنتیی] کۆمەڵایەتییەکان کە یارمەتی سەرکەوتنی لایەنی یەکەم دەدەن زۆر جیاوازترن لەوانەی کە لە لایەنی دووهەمدا سەرکەوتن دروستدەکەن. لە کۆمەڵێکدا بەهۆی گەشەسەندنی ئابورییەکەیەوە کە تا ڕادەیەك خۆسکانە دەگوێزرێتەوە، لەوەدا چیتر لاواز و بەهیز نییە، ئەوەی هەیە تەنها کرێکارانن کە توانا و هێزیان، ئامرازی مەیلی بەردەوامبوونیانە لە ڕێگای هاریکاری پیشەسازییان و زامنەتی ئاڵوگۆڕ [تەبادول] بە هاوتابوونیان. دڵنیایکردنەوەی ماف و فرمانی هەر یەکێك بەنا بەدەیی، خەیاڵێکە دەتباتەوە بۆ ئایدیای حکومەت و دەسەڵات کە بە هیواییەکی قوڵ لە ڕۆحەکاندا دەداتە دەست، ئەوەی کە دەمێکە بە پۆلیس و قەشایەتی و پایەکانی ترسێنراوە: سادەترین پشکنینێك لە خەسڵەتەکانی دەولەت کافییە بۆ نیشاندانی نایەکسانیی لە سامانا، هەبوونی داپڵۆسین و چەوساندنەوە، جەردەیی، هەژاریی و نەبوونی کە میراتی ئەبەدیمان نیین. بۆ ئەوەی ئێمە تێپەڕێنین یەکەم دەبێت ئەم جۆری نەخۆشیی پێستە [leprosy] لە ڕیشە دەربهێنرێت، دوای چەوساندنەوەی سەرمایەداریی، یەکەم تاعونیش کە دەبێت پاکتاو بکرێت، دەوڵەتە.

لە ڕاستیدا بودجە لە نێو دەستێکدایە، کە ئەویش دەوڵەتە.

دەوڵەت بریتییە لە سوپا ڕیفۆرمخواز ئایا دەتانەوێت کە سوپا داکۆکی لە ئێوە بکات؟ ئەگەر ئاوایە، ئایدیاکەت سەبارەت بە ئاسایشی گشتی، ئایدیای قەیسەرەکان و ناپلیۆنییەکانن. ئەوە کۆماریی نین، بەڵکو ئەوە زاڵم و زۆردارن .

.

دەوڵەت پۆلیسە، پۆلیسی شار، پۆلیسی دەرەوەی شار، پۆلیسی سەر دەریاکان و ناو جەنگەڵەکان. ڕیفۆرمخواز، ئایا پۆلیس-ت پێویستە؟

کەواتە ئایدیاکەت بە فرمانداریی و ڕژێمە، سەرچاوەکەی Fouché's,
Gisquet's, Carussidière's هەروەها M. Carlier's. یە، ئیدی ئەوە
دیمەکراتی نین. ئەوە سیخوڕن .
دەوڵەت سیستەمەکی تەواوی قەزاییە، دادوەریی لە ئاسایش –دا ،
دادگاکانی نێوانی خاوەنکار و کرێکاران بە ناکۆکییەکانیان، لە
نموونە و هەنگاوی یەکەمدا، دادگاکانی ئیستیئناف، دادگا لە بواری
هەناردەکردن و بواری بازرگانییەکان، دادگای هەڵوەشانەوە " نەقز"
[نەقز: کە جۆرێك لە دادگاکانی چەرخی هەژدە بووە- وەرگێڕ] ،
دادگای باڵا، ئەنجوومەنی شارەوانی، ئەنجومەنی دەوڵەت،
ئەنجوومەنەکانی جەنگ. ڕیفۆرمخواز، ئەم هەموو دەزگە و سیستەمی
قەزاییە تان پێویستە؟ گەر وایە ئایدیاکەتان سەبارەت بە داد و
دادوەریی لە M. Dupin's, M. Baroche's, هەروەها Perrin Dandin's
وەرگرتووە. ئیوە سۆشیالیست نین، بەڵکو ئەوە ئەوانەن کە زۆر بە
باشی لایەنگریی ڕووکەشییە فۆرمییەکانن.

دەوڵەت خەزێنەیە، بودجەیە. ڕیفۆرمخواز، ئەوە ئارەزوی
هەڵوەشاندنەوەی سیستەمی باج نین؟ کەواتە ئایدیاکەتان سەبارەت بە
سامانی گشتی هی M. Thiers's کە بە بیرکردنەوەی ئەو بودجە هەرە
گەورەکان، باشترینیانن. ئەوە ڕێکخەری کار نین، بەڵکو ئەوە
پیاوانی فەرمی کۆکەرەوەی باجن و پارێزەری یاسان. دەوڵەت، ئۆفیسی
یاخود خانەی گومرگە. ڕیفۆرخواز، ئایا ئەوە بە پاراستنی 'کار' ی
نیشتمانی / نەتەوەیی ، پێویستیان بە فرمانی جیاواز و toll-houses
هەیە؟[toll-houses هەمایە بە قەداسەتە ئۆرسەدەکسەکانی کەن
سەبارەت بە حاڵەتی ڕۆح یەکسەر لە دوای مردن- وەرگێڕ] . کەواتە
ئایدیاکەتان سەبارەت بە مامەڵە و بازرگانیی و سوودەکانی، هی M.
Fould's و M. Rothschild's. هەر ئاوا ئەوە نێردراوەکەی/
پەیامهێنەرەکی برایانە، نین ، بەڵکو ئەوە جولەکەن.[لە مێژوودا
جولەکە بە زەنگین و ساماندار ناسراون خەڵکێکی زۆر لەژێر
زەبروزەنگی دانەوەی سوو بە جولەکەکان دەیاننالاند. ئەنگە
زەربەمان چیرەکی شایلۆکی شکسپیرمان بیستبێت کە نمونەیەکە لە
دەیەها نموونە لە جولەکە سووخۆرەکان- وەرگێڕ].

دەوڵەت کەی قەرزی گشتییە، قەرزی خەڵکە، سکەی پارەیە، صندوقی پەیی
پارەیە، خەزانەی پاشەکەوتکردنی دراوە …تد. ڕیفۆرمخواز ئایا
ئەمانە بناخەی زانستەکەتانە؟ کەواتە ئایدیاکەی ئەوە سەبارەت بە
ئابووریی کۆمەڵایەتیی هی MM. Humann, Lacave-Laplagne, Garnier-
Pagès, Passy, Duclerc, و پیاوی چل تاجانMan with Forty Crowns

، ئێوە Turcaret ن Turcaret]: کۆمیدیایەك بوو بۆ یەکەم جار لە
لایەن Alain-René Lesage لە پاریس لە ساڵی 1709 دا پێشکەش کرا -
وەرگێڕ] .

دەوڵەت بریتییە لە هەموو ئەمانە، بەڵام دەبێت بیوەستێنین. بە ڕەهایی شت□□ك نیی□، شت□□ك نییە لە دەوڵەتا کە باش ب□□ت، لەو دامەزراوە هەرەمییەوە هەر لە تەپڵی سەرییەوە هەتا بەری پێی بیگریت، شتێکی نییە کە خراپ نەبێت، خراپ بەکار نەهێرابێت، کە ڕیفۆرم ن□اکر□ن، ب□□ک□و مش□خ□ر□ک□ د□ب□□ت لە ڕەگ و ڕیشەوە هەڵکەنرێت، ئامرازێکی زوڵم و زۆردارییە کە دەبێت تێکبشکێنرێت. کەچی ئێوە بە ئێمە دەڵێن دەبێت پارێزگاری لێبکەین بۆ فراوانکردنی وەزیفەکانی، یاخود زیادکردنی دەسەڵاتی. ئێوە بڕۆن ئەوە بکەن، ئێوە شۆڕشگێڕ نین، ئەوەی ئێوە بۆ شۆڕشگێڕانی ڕاستینە لە جەوهەردا سادە و ساکار و لیبراڵیی□ تە. ئێوە سەرسوڕهێنەرن ،حیلەباز و فاڵچین، ئێوە فزولین.

درێژەی هەیە

....

*لەم نامیلکەیەدا پرۆدۆن ڕەخنەگرنگەکەی دژ بە پێگەی سۆشیالیستە دەوڵەتی□ک□انی / دەوڵەتخواز□ک□انی و□ک□و Louis Blanc و Pierre Leroux دەخاتە ڕوو کە لە ژێر وەهمی گواستنەوەی دەوڵەتی- سەروەردا ب□وون ک□ س□یحراویانە لەلایەن ئەوانەوە دەکر□□ت ب□ د□و□□ت□ی — خزمەتکار کە لە خزمەتی خەڵکدایە، بگۆڕێت. بۆ بەدبەختی، ئەم وەهمی□ ب□ فراون□ی و ب□ ز□ری ب□□اوبوو□و□ و ت□ا ئ□س□تاش و□ک□و ه□م□وو و□هم□ک□انی دیکە هەر لەگەڵمان□ای□ ، ئ□گ□ر بم□انەوێت مرۆڤگەل□ک□ی ئ□ازاد و پێگەیشت□وو و ب□رپرس□یار بی□ن، ئەم وەهمە پێویستە ڕەتبکرێتەوە.
پرۆدۆن ئەم تێکستەی ل□ س□ا□ی 1848 دا بە فەرەنسی نوسیوە و Benjamin R. Tucker لە ساڵی 1960 دا وەریگێڕاوەتە سەر ئینگلیزی. منیش لە دەقە ئینگلیزیەکەیەوە گۆڕیومە بۆ زمانی کوردی.

خوێنەر لە خوێندنەوەیدا پێویستە ئاگادار بێت کە هەندێك بڕگەو ڕستە و وشە کە هاتون، هی خودی دوو نەیارەکەی پرۆدۆنە و پرۆد□ نیش بە تەوس□□و□ ب□رانب□ری□ان، like Louis Blanc و Pierre Leroux ، بەکاری هێناونەتەوە. گەر خوێنەر تێبنی ئەوە نەکات ئەوە ڕەنگە تووشی سەر لێبشێوانبێت کە لە کاتێکدا هەمان تێگەیشتن و چەمك لە لایەن خودی پرۆدۆنەوە و نەیارەکانیشییەوە بەکارهێنراون. لە وەها حاڵەتێکدا خوێنەر وا حاڵی دەبێت ، کە جیاوازییەك لە نێوانی ئەم

دوو لایەنەدا نییە .

لە کۆتاییدا دەبێت ئەوەش بلێم ئەم تێکستەی پ□ر□دۆن بە دیدی ئەنارکیستەکانی ئێستا خاڵی نییە لە سەرنج و ڕەخنە کە ئەمەش لای ئەنارکیستەکان شتێکی ئاساییە، هاوکاتیش بوونی ئەو ڕەخنە و سەرنجانە لە ئەنارکیستیبوونی پرۆدۆن کەم ناکەتەوە. بناخەی بیری ئەو و دژایەتیکردنی بۆ دەوڵەت و دەسەڵات و داکۆکیکردن لە خودی خۆبەڕێوەبەریی و کاری هەرەوەزیانە و گەلکاریی و مافی تاك، تۆسقاڵێك لە بایاخی نوسینەکانی پرۆدۆن سەبارەت بەو پرسانە، کەمناکەنەوە. وەرگێڕ.

درێژەی هەیە

. . ..

ئـازادی بیـر وڕا بـە مەرجـی نەبەزاندنی سنوری پیرۆزیەکان ! سە ردار عە بدولا حە مە …

پێت دەڵێ تۆ ئازادی لە دربڕینی بیرو ڕای خۆت بە ڵام بەو مەرجەی لە سنوری خۆت دەر نەرچیت هێرش نەکەیتە سەر پیرۆزیەکان ، بە رای من ئەو مەرجە یەکسانە بەوەی کە تۆ ئازاد نیت ئیتر ئازادی دەبێتە درۆیەکی گەورە ئیتر ئازادی دەبێتە سەر کوت ودەم کوت ئەگەر ئەو شتانەی لای تۆی دەسەڵاتدار و فڵانە گرووپ و تاقم پیرۆزە لای من پیرۆز نیە هەقی خۆمە ڕای خۆم بدەم لە سەریان . هەموو دەسەڵاتە فاشیە دیکتاتۆرەکان هەمان ئیدیعا دەکەن بۆ ئازادی ڕادەربڕین مەرجیان داناوە بۆ ئەم ئازادیە مەرجی وەك گەل ، نیشتمان ،ئاڵا، سروود، دین ، مەزهەب ،سەرۆك ، سەرکردە ،ئیمام ، عەقیدەی زۆربە ی خەڵك…هتد ئەگەر تۆ ڕەخنەت لە مانە هەبوو ئیتر تۆ لە سنوور لاتداوە مەرجە کەت جێ بەجێ نەکردووە بۆیە تۆ مەحکومی جا حوکمە کە یا دسەڵاتەکە دەیدا بە سەرتا یا خەلکێك کە لایەنداری ئەم مەرجەیە .

لە کاتێکا ئازادی دەتوانێ مانای هەبێ کە هەموو کەس بتوانێ بیرورای خۆی بە ئازادنە دەربڕێت وە هیچ سنورێکی بۆ دیاری نەکرێ

لە ژێر ناوی سووکایەتی بە پیرۆزیەکانی خەڵك و بریندارکردنی شعوری خەڵك. ، ئازادی هیچ مانایەکی نابێت کاتێ بۆت دیاری بکەن تۆ نابێ لە سەر فلانە ئایین و مەزهەب یا فلان حیزب وسەرکردە کەی یا فلان پیرۆزی ڕەخنە بگری ، .ڕەخنە ئەگەر زۆر یە توندیش بێ هێشتا نابێ سنوری بۆ دانرێ بۆچی ؟ چونکە ئەو کەسە ی کە ڕەخنەکەی هەیە بۆی هەیە لە سەر هەق بێ یا لە سەر ناهەق لەوانە یە پرسیارییشی هەبێ بۆیە دەبێ وەڵام وەرگرێت بیسەلمێنە بۆی کە تۆ لە سەر هەقیت نەك سەرکوتی بکەی ،یا تیرۆر ی بکەی یا هەڕەشەی لێ بکەی ،یا تەمێی بکەی بەوناوەی سوووکایەتی کردەوە ، کەسێك ڕەخنە ئەگرێ گومانی هەیە دەکرێ ئەو گومانەی نەهێڵێت ڕێگای لەیەك تێگەیشتن بگرە بەر .

لە کۆمەڵگا پێشکەوتووەکاندا ئەوە بووەتە دەسکە وتی کۆمەڵگا کە هیچ کەس نابێت سنوری بۆ دابنرێ بۆ دەربڕینی بیرو ڕای خۆی تەنانەت تا ئاستێکی زۆر توندیش ڕەخنە بگرە کەس پێت نالێ : بوەستە و سنوری خۆت بەزاند و سووکایەتیت کرد ئەمە یەکێکە لە دەسکەوتە گەورەکانی ڕێنسانس کە لە ٥٠٠ ساڵی ڕابوردووەوە دەستی پێ کردووە دەنا پێش ئەو سەردەمە کۆمەڵگاکانی ئەوروپاش لە ژێر کاریگەری کلیساو مەسیحیەتدا بووە مەرج و سنور بۆ دەربڕینی بیروڕا دیاری کراوە .

لەو سەردمە دا چەندین زاناو بلیمەت کەوتوونەتە بەر هەڕەشە هەندێکیان وازیان لە فیکری خۆیان هێناوە وەك(بریخت)باسی گالیلێ دەکات کاتێ تەلیسکۆبی داهێنا سەیری ئەستێرەکانی پێ دەکرد ووتیان دەبێ لە سێدار بدرێ چونکە سنوری بەزاندووە دەیەوەێ خواوعیسا بە درۆ بخاتە وە بۆیە پەشیمان بویەوە لە کارەکەی . کەچی ئێستا زانست و تەکنۆلجیا ڕاست ودروستی کارەکەی گالیلێی بە هەزاران قات سەلماندوە ، پاشان لە بەر ئەم هۆکاری سەرکوتەی کلیسا ،ڕۆشنبیران و ئازادیخوازان جموجۆلیان کردو دەسەڵاتی کلیسایان نەهێشت بە سەر کۆمەڵگاوە مەودا بۆ ئازادی ڕادەربڕین فراوان بوویەوە . بەڵام کۆمەڵگای ئێمە بە تایبەت کۆمەلگای عێراق و کوردستان بە داخەوە ئێستا لەم قۆناخەی ئەوروپای پێش ٥٠٠ ساڵە ، بۆیە دەڵێم بە تایبەتی عێراق وکوردستان چونکە هەندێ ووڵاتی عەرەبی و ڕۆژهەڵاتی ئەم قۆناخەیان تا ڕادەیەك بڕیوە بۆ نمونە لە دوای بەهاری عەرەبی چەند ووڵاتێکی وەك تونس ومیسر لە سوریاش بەشی کوردستانی ڕۆژئاوا مەودای ئازادی تیایاندا فراوانتر بوویەوە خەڵك دەتوانێ ڕەخنە لە هەموو شت بگرێ چەندین کەناڵی تەلفزیۆنی و سۆشیال میدیا هەن کە ڕەخنە لە پیرۆزیەکانیش دەگرن .

ئەگەر ئەوە راست ومەنتیق بێت لە هەر کۆمەڵگایەك زۆربەی خەڵکەکەی سەر بە کام ڕەوتی سیاسی و هەڵگری کام عەقیدە بن دەبێ شعوری ئەو خەڵکە بریندار نەکرێ نابێت هیچ کەس رەخنە بگرێ لە پیرۆزیەکانی ئەو خەڵکە ڕاو بۆچوونی خۆی دەربڕی ؟! ، هەر لە سەر ر ئەم مەنتیقە ئەو کاتە ئەم مافەش بە کۆمەڵگاکانی تر بدرێت کە زۆربەی خەڵکەکەی کە وەك تۆ نین زۆربەشن تۆ کە کە مایە یتیت بێت نیە نابێ تۆش بیرورای خۆت دەربڕی و شعوری ئەوان بریندار بکەیت چونکە دەبێتە دژایەتی کردنی پیرۆزیەکانی کۆمەلگاکەی ئەوان بۆ نموونە لە سریلانکا بودایی عەقیدەی زۆربەی خەلکەکە یە‌تی موسڵمانەکان لەوێ کە مایەتین ئایادەکرێ موسڵمانەکان ڕەخنەیان نە بێت لە سە دینی بوداێی ؟وە ئەگەر ڕەخنەیان گرت بیانکوژن یا سزایان بدەن ؟ یازیندانیان بکەن؟ هەر وەك ئێستا دەیبینین . لە وڵاتی چیك لە%٩١ ی گەنجەکان باوەڕیان بە دین نیە لە چین لە %٨٨ ی خەلك باوەڕیان بە دین نیە لە سوید لە%٨٠ی خەلك ولە بەرتانیا لە %٧٠ ی خەلك باوەڕیان بە دین نیە کە ئەمانە زۆربەن ئایا راستە ئەگەر مەسیحیەکان یا جولەکەکان یا موسڵمانەکان رەخەنی خۆیان نەبێ لە بێ دینەکان وقسەی خۆیان نەکەن نەوەکا سنوی پیرۆزیەکان ببڕن؟ دواتر بیانکوژن یا هەڕەشەیان لێ بکەن وتەمێیان بکەن وسزایان بدەن ؟ ئایا دەکرێ لە وڵاتێکی وەك کەنەدا کە ڕیژەی ئیسلام تێیدا ل%٤ موسڵمانەکان قسەی خۆیان نەبێت لە سەر کریستیان کە لە %٥٥ و یا لە سەر بێ دینەکان کە ڕێژەیان لە%٢٦ ؟

.. یا کاتێك بەهایەکان و زەردەشتیەکان وکۆمۆنیستەکان لە ئێران کە کە مایەتین نابێ ئازاد بن چونکە ئەوانە سووکایەتی بە عەقیدەی زۆربەی خەلك دەکە ن لە روانگەی ئیسلامی دەسەڵاتداری ئەو وڵاتەوە . ئەم عەقلە بۆ شیعەکانی باشوری عێراق بۆ ناسیونالیستەکانی کوردستانیش نامنتیقیە کە نابیت ئینسان ئازاد بێت لە دەربڕینی رای خۆیدا چونکە سوکایەتی کردنە بە عەقیدەی زۆربە ی خەلك بەڕای ئەوان .

لە کۆتایدا دەلێم هیچ لایەنێك وکەسێك بۆی نیە سنوور بۆ ئازادی ڕادەربڕین دیاری بکات لە ژێر ناوی بەزاندنی سنوری پیرۆزیەکان . ئەم مافە لە بەرنامەی جاڕدانی گەردوونی مافی مرۆڤی نەتەوە یەکگرتوەکانیشدا هاتووە کە ئازادی ڕادەبڕین سنوری نیە مافی هەرکەسە ئازادانە ڕاوبۆچوونی خۆی دەر بڕێت ئەوە بە هیچ جۆرەك سووکایەتی نیە بە لکو بیرو رایەکی پێچەوانەیە گەر ڕەخنە بگری لە رەوتێکی سیاسی دینی کۆمەڵایەتی تر بۆ من تەنها یەك جۆر سووکایەتی

هەیە ئەویش هەڵکوتانە سەر ژیانی تاکە کەس وشکاندنی کەرامەتی ئینسانی تاکی کۆمەلگایە ، سووکایەتی ئەوەیە کە ڕێگا نەدەی خەلکی جیاواز بیر بکاتەوە حوکمی مێژووش وایە کە کەس ناتوانێ ڕێگا بگرێ لە ڕەوتی بەرەو پێش چوونی کۆمەلگا بەرەو کۆمەلگایەکی ئازاد وەمۆدێرن بەڵام دەبێ بە پراکتیکی پێشڕەوانی ئەم مەیدانە بەدی هاتنی ئەم ئامانجە خێراتر بکرێ.

سه ردار عه بدولا حه مه
۲۶ /۵/۲۰۱۹

کۆمۆنیزم وناسیۆنالیزم لە کوردستان … حەمید تەقوایی

باسێک سەبارەت بە هێزە ناسیۆنالیستی-ئاینییەکان لەناوچەکە و پێگەی کۆمەڵە

ئەم نوسینە لەسەر بنەمای سیمینارێکە کەلە ژێر هەمان ناونیشاندا لە ئەنجومەنی مارکس-ی کەنەدا تۆمارکراوەتەوە.
حەمید تەقوایی
لیدەری حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران
وەرگێڕانی:کاوە عومەر

بابەتی ئەم سیمینارە پیگەی کۆمۆنیزم وناسیۆنالیزمە لەکوردستان.هۆکاری دەست بردن بۆ ئەم بابەتە ئەو قسەوباسانەیە کەلەم دوایانەدا بەهۆی کۆبونەوەی هاوبەشی کۆمەڵەو ژمارەیەک لە هیزو حیزبە ناسیۆنالیست وئیسلامیەکاندا بوبویە جێی باس.
ئەمە،کۆمیتەی کوردستانی حیزب،لەگەڵ کۆمەڵە وەکو ڕیکخراوی کوردستانی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران و کۆمیتەی کوردستانی حیزبی حیکمەتیست و گروپێک بەناوی ڕەوەندی سۆسیالیستی کۆبونەوەی هاوبەشمان هەبوە،بەیاننامەی هاوبەشمان بڵاوکردبویەوە وسیمیناریشمان هەبووە.لە ڕوانگەی ئەمەوە دانیشتنی هاوبەشی کۆمەڵە لەگەڵ هێزە ناسیۆنالیستی- ئیسلامیەکاندا لەگەڵ هەڵسوڕانی هاوبەشی ئەمەدا ناکۆک بوو وە ئەوەشمان بەئاشکرا ڕاگەیاند وە

بەدوایدا باسگەلێک دروست بوو.

ئامانجی ئەم سیمینارە چونە ناوئەم باسانەو گرفتی هاوشێوەی بەردەوامی هاوکاری ئەمە وە یان پەیوەندی دوو دانیشتن وئاکامەکانی لە پەیوەندی نێوان ئەمەو کۆمەڵەو هیتر نیە. ئامانجی من ئەوەیە بەشێوەیەک لێکۆڵینەوە بکەم لە ئاستێکی قوڵتر و هەمەلایەنتری پێگەی کۆمەنیزم وناسیۆنالیزم لەکوردستان وناوچەکەدا.
بەبۆچونی من هەلومەرج و بەڵگە سیاسی و بناغەیی ترەکانی ئەوباسانەی کەلەبارەی پەیوەندی کۆمەڵە لەگەڵ هێزە ڕاست وچەپەکاندا باسکراوە ئەگەڕێتەوە بە پێگەی نوێی ناسیۆنالیزمی کورد و کۆمەنیزم لە کوردستان وناوچەکەدا. لەگەڵ لێکۆڵینەوەو ڕۆشنکردنەوەی ئەم بابەتە وەڵام بەزۆرێک لەو پرسیارانەی سەبارەت بە هەڵوێستگیری کۆمەڵە وئەوباسانەی کەلەم بارەیەوە کراون ئەدرێتەوە.

پێگەی تازەی ناسیۆنالیزم وکۆمەنیزم لەکوردستان

بەرلەهەر شتێک کاتێک باس لە پێگەی ناسیۆنالیزم وکۆمەنیزم دەکەین لە کوردستان ئەبێت سەرنجمان لای ئەوە بێت کە هەردوکیان، تایبەتمەندی وپێگەی نوێی خۆیان دۆزیوەتەوە.
ناسیۆنالیزمی کورد ئیتر ئەو خەت وبیرکردنەوە باوە نیە کەلە ڕێگەی ئەحزابی وەکو حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران وپارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق(پارتی) ویەکێتی نیشتیمانی کوردستان پێش بەدەسەڵات گەیشتنیان و پارتی کریکارانی کوردستان لەتورکیا (پ ک ک)ەدا پێش ئاپۆیزم نوێنەرایەتی دەکرا. ئەم هیزانە سیمایەکیان لە ناسیۆنالیزم نیشان ئەدا کە ئەمڕۆ جیگای بنەڕەتی ناسیۆنالیزمی کورد نیەوە هەتا زۆرێک لەهەمان ئەو حیزبە باوانە سیمایەکی تریان لەخۆگرتوە. ناسیۆنالیزمی کورد لە چەند ڕوەوە گۆڕانی بەسەرداهاتوەو بوەتە وتووێژو دیاردەیەک وبزوتنەوەیەکی گۆڕاوە بە تیئۆری و ئەحزاب وسیاسەتگەلێکی بەتەواوەتی تازەو جیاواز لە ڕابردو.
هەر بەم ڕیزبەندیە کاتێک باس لە کۆمەنیزم و بەتایبەتی لەڕوبەڕوبونی لەگەڵ ناسیۆنالیزمی کورددا دەکەین مەبەستمان کۆمەنیستی ئەمڕۆیە نەک کۆمەنیزمی باو وناسراو کە بە"مافی میللەتان لە دیاری کردنی چارەنوسیخۆیاندا"ڕازی بوون وپەیوەندی خۆیان لەگەڵ'میللەتانی ژێرستەم"دا لەسەر ئەم بنەمایە ڕیکدەخست. سەردەمی ئەم جۆرە کۆمەنیزمەش بەسەرچوە.

بەم پێیە هەڵوێست وسیاسەتی کۆمەنیستی چ لە پەیوەندی لەگەڵ

کێشەکان لە کوردستانی ئێران-کە بەتەواوەتی
پەیوەندیدارە بە هەموو کێشەکانی ئێران-ەوە چ بەئاشکرا لە
ڕوب□و بونەوە لەگەڵ ئەم ناسیۆنالیزمە نوێیەدا وتوویژو تیئۆریەکان
وخەت وسیاسەتی بەتەواوەتی جیاواز لە کۆمۆنیزمی ناسراو و نەریتی
ئەخوازن□ت کە لە ڕێگەی کۆمۆنیزمی کرێکاریەوە نوێنەرایەتی
ئەکرێت.مەبەستملە کۆمۆنیزمی کرێکاری حیزبی خۆمان یان ئەو حیزبانە
نیە کە ئەمڕۆ خۆیان بەکۆمۆنیزمی کڕیکاری ناودەبەن نیە.مەبەستم
کۆمۆنیزمیکی جیاوازە کە بەجۆرێکی تر سەیری کێشەی میللی
وهەڵاواردن وچەوسانەوە دەکات وە بۆ چارەسەری ئەم کێشەیە،وەڵامێکی
تری هەیە وە لە وێککەوتن بە پێگەی ناسیۆنالیزمی کورد وپەیوەندی
کوردستان لەگەڵ باقی ئێرانیشدا تێگەشتن ولیکدانەوەو تیڕوانینی
جیاوازی خۆی هەیە.

لەم ڕوانگەیەوەیە ئەبێت بڵیت هەم ناسیۆنالیزمی کورد وهەم
کۆمۆنیزم کەوتونەتە قوناغێکی نوێ وە فاکتەرێکی بنەڕەتی لە
بارودۆخ وهەلومەرجی سیاسی ئەمڕۆدا لەکوردستان لە ئێران وناوچەکە
ڕوبەڕوی ئەم دووبزوتنەیە بوەتەوە.
هەر جۆرە گەڕانەوەیەک بۆ ڕابردو ئەو دەستەواژەو هەڵوێست وپێناسە
تیئۆریانەی نزیک سی ساڵ لەمەوبەرو بەدیاری کراویش سەردەم شەڕی
کەنداو ناگاتە هیچ کوێ.بەبۆچونی من شەڕی کەنداو دروست بونی
حکومەتی هەرێم خاڵی وەرچەرخانێک بو لە بارودۆخی سیاسی کوردستان
وناوچەکەدا .لەو کاتەوەی کە ئەحزابی ناسیۆنالیستی کورد لە
کوردستانی عێراق بەدەسەڵات گەشتن وە دوای هێرشی دوهەمی ئەمریکاو
کەوتنی سەدام وە ئەوبارودۆخە لە سوریاو عێراق هاتە پێشەوە تەواوی
کێشەی کورد لەناو بارودۆخ وهەلومەرجێکی تەواو جیاوازدا جێگیربوو.
مامەڵەکردن لەگەڵ ئەم بارودۆخە بە هەمان نیشانەوپێودانک
ودەستەواژە وەڵامنیە.

ئاپۆیزم وناسیۆنالیزمی کورد

مۆڵەتم بدەن لە ناسیۆنالیزمی کوردەوە دەست پیبکەم.کاتێک ئەم
باسەکرایەوە دەتوانین ئەنتی تێزی کۆمۆنیستیەکەشی ڕۆشندەکەینەوە .
لەم قۆناغەدا ناسیۆنالیزم کورد لە هەر چوار پارچەی کوردستان ڕیان
لە هەڵوێست وبۆچون وسیاسەتێکی تازە ناوە کە تیئۆری سێنەکەی
عەبدوڵا ئۆجەلانە.لەسەر بنەمای ئەم بۆچونانەیە کە بە ئاپۆیزم
ناودەبرێت،ژمارەیەک ئەحزاب لەناوچەکە دامەزراوە کە بەتیبەتی لە
تورکیاو سوریا چالاکە.لە تورکیا وەک حیزبێکی سەراسەری چالاکی دەکات
ونوێنەریان هەیە لە پەڕلەمان وە لە سێناوچەی سوریا لە سێ ناوچە

کانتۆنیان دامەزراندوە و بەشێوەی حکومەتی خۆبەڕیوەبەر کاردەکەن. ئەم حیزبانە بەفۆرمی خۆیان بە پەیڕەوانی تیئۆریەکانی ئۆجەلان دەزانن.
لە ئێران وعێراقیش،هەرچەند بەهەکاریك کە دواتر باسی لە دەکەم ئاپۆ ئیزم نەیتوانیوە کاریگەریکی ئەوتۆی هەبێت، بەڵام پێوست نیە وەک ئەحیزابێکی دیاریکراو، بەڵکو وەک تێڕوانین و دەزگای هزری و ئاسۆی سیاسی بەفاکتەریکی گرنگ هەژمار دەکرێت کە ئەبێت وەک ئاڵاو پارادایمێکی نوێی ناسیۆنالیزن کورد بخرێتە بەر ڕەخنە ولێکۆڵینەوە.

ئەم ئاڵایە چیتر مافی میللەتان لە دیاری کردنی چارەنوسی خۆیاندا نیە،خۆبەڕیوەبردن وجیابونەوە ئۆتۆنۆمی وهتیتر نیە، تەنانەت فیدرالیزمیش نیە بەمانای کلاسیکی وشەکە. ئەم ئاڵایە ئەم ئاڵایە تەنها لەبەرامبەر زوڵم وهەڵاواردن وکێشەی میللیدا نەکەوتوەتە شەکانەوە بەڵکو داوای بەرەو کوردستان وبەرەو ناوچەکەیان هەیە.
سەبارەت بەڕەخنە لە بۆچونەکانی ئۆجەلان پینج ساڵ لەمەوبەر لە ئەنجومەنی مارکس لە کۆڵن سیمیناریکم لە ژێر ناوی ناسیۆنالیزمی پۆست مۆدێرنیستیدا هەبو کە بەدرێژی ڕەخنەم لەم بۆچونانە گرت بەو دەلیلە زەرور نیەلەم سیمینارەدا بەشێوەی دوورودرێژ بچمەناو ڕەخنە لە ئاپۆیزم.(من لەداهاتودا هەوڵ ئەدەم کە ئەو سیمینارەی کۆڵن بنوسمەوە بڵاوی بکەمەوە)
لێرەدا تەنها تا ئەو ئاستەی کە بە ئەنجامگیریەکی سیاسی دیاری کراو لەپەیوەند بە پێگەی ناسیۆنالیزم لەکوردستانی ئێران پیوستە دەست بە ڕەخنە لە ئاپۆیزم بەرین.

کۆنفیدرالیزمی دیموکراتی ومۆدێرنیتەی دیموکراتی

واچاوەڕوان دەکرێت کەسێک کەلە مۆدێرنتەی کاپیتالیستیەوە تێدەپەرێت بەپێی بنەما کاپیتالیزم بخاتەلاوە بەڵام باسەکەی ئۆجەلان ئەمە نیە. باسەکەی ئەوەیە کە ئەبیت لە مۆدێرنیتەی کاپیتالیستیەوە بە مۆدێرنیتەی دیموکراسی، یان ڕەوەندی دیموکراسی،دیموکراسی بە شێوەی فیدراڵی، تێپەڕێت.کاتێک دیموکراسی جێ مەبەستی خۆی ڕوندەکاتەوە تێدەگەیت کە باس لەسەر دیموکراتیزەکردنی کۆمەڵگەو خەڵکە وە نەک خستنە لاوەی دەوڵەتە دیکتاتۆرەکان! گوایە بنچینەی کێشە و هەڵاواردن وبێ مافیەکان ئەوەیە کە دامەزراوە دیموکراتی ومەدەنی وکۆمەڵایەتیەکان دانەمەزراون وە فیدراڵەکان وکۆمۆنەکان و ئەرگانە خۆبەڕیوەبەرکان ئیدارەیان بەدەستەوە نیە. پێویستی بابەتی دیکتاتۆریەکان چیە؟سیستەمی ئابوری ئەبێت چۆن بێت؟ئەرکی

بەرهەمهێنان و کۆکردنەوەی قازانج چی بەسەردێ؟ ڕونکردنەوەیەکی زۆر لەو بارەوە نادۆزیتەوە جگەلەوەی کە ئەبێت جۆرێک ئابوری شارەوانی (کمونالە) و خۆبژێو وژینگەناسی هەبێت! تا ئەو شوێنەی کە من بەچونەکانی ئەجەلان وحیزبە شوینکەوتوەکانیم خوێندوەتەوە ئەوە هەموو قسەکانیانە لەبارەی ئابوریەوە. دواتر دەبینە سەر بەچونەکانی ئەجەلان سەبارەت بە بەرهەمهێنان بەڵام تا ئەوجێگەیەی کە بەتایبەتی پەیوەست دەبێتەوە بەسیستەمی ئابوری هیچ جۆرە تێپەڕە بونێک لە سیستەمی سەرمایەداری نابینین.
تا ئەو جێگەی کە لەناوبردنی دەوڵەت ئەگەڕیتەوە بەچونەکانی ئەجەلان وەکو بەچونی ئانارشیستەکانە. ڕابەری هزری ئەجەلان کەسێکە بەناوی مورای دوبچین کە بیرمەن ویا فەیلەسوفێکی ئەمریکییە. کاتێک دەبچین لە ساڵی ۲۰۰٦دا مرد ئەجەلان ئەوی وەک گەورەترین بیرمەندی دونیا ڕێز لێدەگرێت وەخەی وەک پەیڕەوی بەچونەکانی ئەودەزانێت.
دوبچین لە سەردەمی لاویدا ستالینستە،دواتر بوبە ترۆتسکیست وسەرئەنجام بەچونەکانی شێوە ئانارشیستی ئەدۆزێتەوە. بیرۆکەی وڵاتانی دەوڵەت وخۆبەڕێوەبەری کۆمەنالی (کمونال) پەیوەستە بەدەبچینەوە. ئەجەلان لە زیندان کتێبەکانی ئەو دەخوێنێتەوە وە تێزی کۆمەڵگەی کۆمەنالەی و کۆنفیدرالەی بەبێ دەوڵەت ومیللەت ووڵاتی لەئەو وەردەگرێت. ئەو تێزانە هەموی هی دەبچینە. کارێک کە ئەجەلان ئەنجامی ئەدات بەکوردی کردنی ئەو بەچونانەیە.

تایبەت مەندی پۆستمۆدێرنیستی بەچونەکانی ئەجەلان

پێشتر لەوتارێکدا ڕەخنەم لە ئەڵتەرناتیڤی پۆستمۆدرنیستی بە ئایندەی ئێران گرتوە. هۆکاری نوسینی ئەو وتارەم ئەوەبوکە بەشێک لە هێزە قەومی وناسیۆنالیستیی ئێران بە نمونە کۆمەڵەی کوردستانی(عەبدوڵا موهتەدی) حیزبی دیموکرات وحیزبی لەگەڵ هەندێک هیزی ناسیۆنالیستی فارس وهیزی نەتەوییەکانی لوڕ تورک وبەلوج وعەرەب وکە گیلویە و بوێر ئەحمەد و هیتر کۆنفرانسی کۆلنیان بەست وخوازیاری ڕژێمێکی فیدرالی لەسەر بنەمای بەڕەسمیەت ناسین و پاراستنی شوناسی میللی ونەتەوەی کانی فارس بون. ئەم کۆنفرانسە لەژێر ناو"دیموکراسی خوازاندا"بەڕێوە چوو بەڵام هەم باسەکان وبەیاننامەکەشیان وە هەم پێکهاتەی بەشداربوەکان بە ئاشکرا ئەوەی نیشان ئەدا کە دیموکراسی خواستی ئەم هێزانە لە ڕاستیدا ڕاگرتنی باڵانسەکە لەنیوان موزائیکی جیاوازیی نەتەوەی-مەزهەبیاندایە.

ئەم شێوە دیموکراسیە لەسەر بنەمای هزری پۆست مۆدێرنیستی کۆمەڵگەو مۆدێرنیەت بنیاتنراوە. ئەمڕۆ زۆرێک لە خاوەن بەچون وئەکادیمیەکان

وفەیلەسوف وبیرمەندە سیاسیە بۆرژوازیەکان کاتێک قسەلەسەر دیموکراسیەت وکۆمەڵگەی دیموکراسی دەکەن مەبەستیان هەمان بنیاد ونەخشەی موزائیکی نەتەوەیی- ئاینی- ڕەگەزییە.
کاری دیموکراسی کلاسیک میللەت- دەوڵەت دروستکردن بوو لە لەبەرامبەر کۆمەڵگەی پاشایی خێڵەکانی سەدەکانی ناوەڕاتدا.

بۆرژوازی پێوستی بەهێزی کاری ڕزگاربوو لە کۆتی دەرەبەگایەتی، بە بازاڕێکی هاوبەشی کارو سەرمایە ودەسەڵاتی سیاسی ناوەندی هەبوو. بیرۆکەی میللەت- وڵات لەسەرەوە سەرچاوە دەگرێت. بەشی تەواوکەری ئەم تێڕوانینەکۆمەڵگەی مەدەنی و بەفەرمی ناسینی هاوڵاتی سەربەخۆ لە وابەستەیی نەتەوەو میللەت وئاینی تاکەکانە.
پۆست مۆدێرنیزم پاشەکشە لەم فەلسەفە سیاسیەدەکات وە کۆمەڵگە دوبارە لەسەر بنەمای پیناسەی میللی نەتەوەیی ئاینی نەژادی پێناسە دەکات وە ڕوندەکاتەوە. فیدرالیزم وکۆنفیدرالیزم جێگە نیازی ناسیۆنالیزمی کوردلەسەر ئەم ناوەرۆک وجێگەیە ئەم پاشەکشەیە لە مەدەنیەت وکۆمەڵگەی مەدەنی و دیموکراسی هاوچەشن لەگەڵیدا دائەنێت.
پۆست مۆدێرنیزم ناوێک بە ناوەرۆک نیە بۆ ئەم تێڕوانینە. ناوی ڕاستەقینەی پێش مۆدێرنیزم ویان دوای مۆدێرنیزمە. ناوی ڕاستەقینەی دەرەبەگایەتیە. لەسەردەمی فیئودالیزمدا نەیاندەتوانی ئەم بەچونانە تیئۆریزە بکەنەوە. بیرمەندو فەیلەسوفی سیاسی یان نەبوو بەڵام لەگەڵ قەشەکان وئۆتۆریتە ئاینیەکان ئینجیل وقورئان قوتابخانەی ئیسلام وقوتابخانەی مەسیحیەت و ئیمامی غەزالی و مارتن لوتەرکینگ وهیتر دونیایان شرۆڤە دەکرد. بەڵام ناوەرۆک و جەوهەری بەچونەکانیان هەرئەوە بوو کە پۆست مۆدێرنیستەکانی ئەمڕۆ ئەیڵێن وە ئۆجەلان ئەوەی لەژێر ناوی مۆدێرنیتەی دیموکراتیدا تیئۆریزەکردوە.

ئۆجەلانیش وەک ناسیۆنالیستە فیدرالیستەکان بەچونەکانی خۆی لەسەر بنەمای پێناسەی نەتەوەیی تاکەکان بنیات ئەنێت بەڵام ڕاشکاو ترو ئاشکراتر لە فیدرالیستەکانی کۆمەڵگە موزائیکیەکان تیئۆریزەدەکات. کۆنفیدرالیزمە دیموکراسیەکەی ئۆجەلان لە ڕاستیدا جۆرە بەچونێکی ڕەگەزیە- شوناسیە کە سیاسەت وبزوتنەوەکان وئاڵوگۆڕە سیاسیەکان لەگۆشەت بەرگری وپاریزگاری لە شوناسی جیاوازو دروستکراو بۆ تاکەکانی گۆمەڵگەئەبینێتەوە وە ئایدیالیزەی دەکات. کۆنفیدرالیزمی ئۆجەلان هەروەک فیدرالیزمی قەومی هەڵاوارد ودوبەرەکی میللی لەنێوان تاکەکانی کۆمەڵگەدا ئەکاتە ئەمری

سەقامگیری وپیکهاتەی ئەگۆڕێت لەگەڵ ئەم جیاوازیەکە بەپێچەوانەی فیدرالیزمی نەریتی دەستەواژەی وڵات دەوڵەت میللەت هەموو دەنێتە لاوەو مۆدێلێکی خەیاڵی نەتەوەیی وئیتنیکی سەرو وڵات ودەوڵەت-میللەت لەئاسۆی خۆیدا دادەنێ.

ئۆجەلان ئەوجێگەی□ د□ج□ت□ پێشەوە کە دەستەواژەی هاوڵاتی وەک کارێکی نەرێنی پەیوەست بە مۆدێرنیتەی سەرمایەداری دەزانێت وە بەئاشکرا ڕەددەکاتەوە.لە تیروانینی ئۆجەلاندا خەڵکی کۆمەڵگە نەهاوڵاتی وڵاتێک بەڵکو تاکێکی بە پێناسەو کەلتور وە نەتەوەو ئاینی جیاوازن کە ئەبێت لە هاوئاهەنگیدابن لەگەڵ یەکتر لە کۆمەڵگەیەکی شارەوانی ئازاد(کۆمۆناڵدا)بژین.لە ڕوانگەی ئەوەوە کۆمەڵگەی ئازاد کۆمەڵگەیەکە کە ئەو شناسانە بەفەرمی دەناسێت؛هۆز وئاین لەگەڵ پێکەوە ئەبرێن وهاوکار دەبن وە کۆنفیدرالیزم لێرەوە سەرچاوە دەگرێت.لەم دیدگایەوە مەبەست لە فیدرال□ وکۆنفیراڵ،فیدرالیزمی پارێزگا یان ناوچەیی نیە بەڵکو کۆڵێکە لە ناوەندی خۆبەڕێو□ بەری"گەلان"وەیان گروپی قەومی-ئاینی جیاوازە.وەکو نمون□ ک□نفیدراڵی کوردستان لە هاوئاهەنگی نیوان ئیزدیەکان وکوردەکان وسیانیەکان وسونیەکان وشیعەکان وهیتر پێکدێت.ئەم فیدراڵانە لەچوارپارچەی کوردستان پێکدێن وە پێکەوە دەبس□ن□وە وە کۆمەڵگە دیموکراتیزە دەکەن بێ ئەوەی لە هیچ بەشێکدا جۆرێک دەوڵەت دامەزرێنن وەیان بچنەناو دەوڵەتی ناوەندیەوە.

کۆنفیدرالیزمی ئۆجەلان کۆمەڵگەی بەبێ دەوڵەت وبێ وڵات وبێ میللەتە؛بەکورتی نەفیکردنەوەی دەوڵەت ومیلەت-دەوڵەت نەک لەسەر جیهانی نیشیشتیمانی و بەهای جیهانداگری ئینسانی بەڵکو بەپێچەوانەوە،لە گۆشەی تەئکیدکردن لەسەر پێناسی ئیتنیکی و ناوچەیی تاکەکان!
ئەڵبتە کۆمەڵگەیەکی لەو شێوەیە تەنها لەسەر کاغەزەدا دەتوانێت بونی هەبێت بەڵام دواتر ئەبێنین کە ئەم خەیاڵ پڵاویە لە پێداویستی وهەلومەرجێکی سیاسی دیاری کراو و واقعیەوە سەرچاوەی گرتوە.

تایبەت مەندی کۆنفیدرالیزمی ئۆجەلان

کۆنفیدرالیزمی دیموکراتی ئۆجەلان ئەلگۆی سیستەمێکی کۆمەڵا یەتیە کە گێی خواردوە بە"مێژوی پڕ شانازی گەلی کورد"ەوە.
ئۆجەلان ئیدیعای ئەوە دەکات کە سەرهەڵدان ولانکەی شارستانیەتی دونیا سۆمەریەکان و قەومەکانی ماد-ن،کە گوایە باوباپیرانی

کوردبوون، ئەوەت کوردەکان هەر لەسەرەتای مێژووەوە ئارەزووی ژیانی کۆنفیدراڵییان کردووە وە گوایە ئەوەی کە هیچ کاتێک دەوڵەتیان نەبووە هۆکارەکەی ئەوە بووە کە خەڵک خۆیان ویستویانە بەڕێوەبردنی کاروبار بەدەستی خۆیانەوە بێت وە کۆمۆنی بژین. پێشینەیەکی مێژووی دروست ئەبێت لەسەر ئەوبنەمایەیە کە لەهەزار ساڵ پێش زاینەوە هەتا ئەمڕۆ،سەربەخۆ لەوەی کە سەردەمی کۆیلایەتی وەیان سەدەکانی ناوەڕاست وەیان کۆمەڵگەفیئودالیەکان وەیان کاپیتالیستی و هیتر،کوردەکان بەردەوام دژی میللەت دەوڵەت ودژی مۆدێرنیتەی کاپیتالیستی بون،وەئەنجام وەردەگرێت کە ئەمڕۆ نەک تەنها وەڵامی کێشەی کورد بەڵکو وەڵامی هەموو کیشەکانی هەموو خەڵکی دونیا گرتنەبەری هەمان شێوەی مێژویی کوردە.جۆرج ئۆرێل لە ڕۆمانی مەزرای ئاژەڵاندا ڕستەیەکی بەناوبانگی هەیە کە دەڵێت"هەموولەگەڵ یەک یەکسانن بەڵام هەندێک زیاتر یەکسانن"لیرادا موزائیکەکان هەموو یەکسانن بەڵام موزائیکی کوردەکان زۆرتر یەکسانە.

سەرنج ڕاکێشی ئەم تیئۆرییە بۆ هێزو حیزبە کوردیەکان،نەک خواستەجیهانیەکان وەیا دژایەتی لەگەڵ میللەت-وڵات،بەڵکو بەپێچەوانەوە تایبەتمەندیە قوڵەی ناسیۆنالیستیەکەیەتی.ناسیۆنالیزم کورد بۆ یەکەمین جار لەمیژودا تیئۆریسینی خۆی دەزیەوە.یەکەمین جار هزر داڕێژەریکی هەیەکە نەک تەنها بۆ ڕزگاری خەڵکی کورد بەڵکو بۆ ڕزگاری مرۆڤایەتی چارەسەردادەنێت.وە لەهەموی گرنگتر لەم تیئۆریە داڕێژاوەدا وەک دەرئەکەوێت جیهانیەدا،پێگەیەکی چارەنوس سازی بە گەلی پێشانازی کورد دراوە.
بۆرژوازی کورد لەڕاستیدا نەک بەهۆی وەک دەرئەکەوێت گشتی وجیهانیەدا بۆچونەکانی ئۆجەلان،بەڵکو دەلیلی کوردبون خۆی خاوەنی ئەم بۆچونانە،وەنەک بەهۆی خواستی ڕزگاری مرۆڤایەتی ئاپۆیزم،بەڵکو بە دەلیلی پەیوەندیداربونی ئەم خواستە لەگەڵ پیشینەی پڕ شانازی گەلی کورد،بەڕاکردن پێشوازی لە ئاپۆیزم دەکەن.
لەئەستادا"مۆدێرنیتەی دیمکراتی"ئۆجەلان، بانترخوازی ڕەگەزی ناسیۆنالیزمی کورد شاراوەیە.هەروەک چۆن کە بنەمای مافی مرۆڤەکەی کۆرش شتێک نیە جگەلە گەورەخوازی فارسی.

مۆدێرنیتە دیموکراتیکەکەی ئۆجەلان،بەپێچەوانەی ناوەکەی،لەزۆر لایەنی جیاوازەوە دژی سیموکراتی ودژی مۆدێرنیزمە.لیرەدا ماوە نیە هەمولایەنەکانی شرۆڤە بکەین.تەنها تەنها قسەلەسەر دوو کێشەدەکەم کیشەی ژن وکێشەی ئاین کە بەتایبەت لە بارودۆخی ئێران و وڵاتانیئیسلام لەدراوی ناوچەکە گرنی تایبەتیان هەیە.

جێگای ئاین ونەریتە ئاینیەکان لە تێڕوانینی ئۆجەلاندا

ئۆجەلان لە کتێبی مەدەنیەت- مانیف□ستی شارستانیەتی دیموکراسی لەپەیوەند بە جیگەی نەریتەکانەوە دەنوسێت:
“بەبێ سودوەرگرتن لە ئاکار نە کۆمەڵاتی بونەوە ئیمکانی هەیەوە نەبەڕیوەبردنی کۆبونەوە…کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی بەبێ ئاکار بەمانای ئەوەیە کە ئینسانیش هەروەک دایناسۆرانەی کە لەگەڵ هەبونی هەمو جرەگیاک بۆخواردن کەچی لەناوچون،ڕەچەڵەکی خۆی لەناوبەرێت وەیان ژنگەی جێگەی ژیان جیهان لەناوبەرێت.هەردوکیان تێکڕا کۆتاییاندێت وە دەبێتە هۆکاری ئەوەی کە ئینسان بگۆڕێت بە جۆرێک لە گیانداران کە ڕەچەڵەکیان بەردەوامی نەبێت.ژینگەشی گەیاندوەتە بەردەم دژواری هەمان پاشکشەی گەورەی ئەخلاقیە”!

وەلە درێژەدا ئاین بەکلیلی هەرەسهێنانی نەریتەکان دەزانێت:
“نابێت خەباتی نێوان زانست وکڵێسا تەنها بە ململانێ لەسەر ڕاستی ودروستی بزانین.پاش ئەم بێنەوبەردەیە،خەباتی گەورەی چینایەتی شاراوە،بەناونیشانی کێشمەکیشێکە لەنێوان کۆمەڵگەی لێوانلێو لە نەریتی کۆن لەگەڵ کۆمەڵگەی ئاشکرای سەرمایەداریدا کە ئەیوەوێت پەردەی نەریتەکان فڕێداتە دورەوە.کێشە،بێنەوبەردەیەکی ڕووتی نیوان کلیساو زانست نیە.بەشێوەیەکی گشتی لەنیوان دوو سیستەمدا لە گۆڕێدایە.ڕژێمێک کە بەرهم□ه□نان تێیدا یاساغ ونەفرەتلێکراوو ئاشکراکراوە،دەست بردن بۆئەوە بە تاوان هەژماردەکرێت و ویژدانی کۆمەڵگە لەدرێژایی مێژوودا چاودێری لەمەکردوە وە ئەویتر پرۆژەی کۆمەڵگەی سەرمایەداری ن□و□یەکە بەبێ ناسینی هیچ جۆرە قەدەغەکردنێکی، تاوان ونەفرەتێک،لەماوەی کرانەوەی کۆمەڵگ□ بەڕوی چەوسانەوەو دەسەڵادایە
ئەم بەرگریە هزریەلە ئاین ونەریتی کۆنی ئاینی،ئەسڵی کۆنەپەرستی”مۆدێرنیتەی دیموکراتیک”ی بەڕیز ئۆجەلان ئاشکرا دەکات.

نەریتێکی ئاینی کە ئۆجەلان خەمی لەدەستدانی دەخوات لەسەرتاسەری مێژوی ئیسنان،لەسەردەمی سۆمەر وهۆزەکانی ماد هەتا ئەمڕۆ،ئامرازی چونەسەری نەزانی وخورافەت وپارێزگاری لەچەوسانەو وکوێلەیەتی وبێ مافی جەماوەری خەڵک لە ڕۆژئاوا و ڕۆژهەڵات بووە!ئ□م□ش وەسیلەیەکی گرنگی چەوسانەوەو دەسەڵاتی سەرمایەداری ئاین ونەریتی ئاینیە.سەروژێرکردنی ئەو ڕاستیانە لەژێر ناوی تێپەڕبون لە مۆدێرنیتەی کاپیتالیستی تەنها ئاماژەی تیپەڕینە بۆ میشک وشکی سەدەکانی ناوەڕاست.

ئەم تێڕوانین وبۆچونە یەکجار کۆنەپەرستانەیەی ئەجەلان لەوەکەوتنی لەگەڵ ئاین لە سیاسەت و هەڵوەستگیری حیزبە ئاپۆئیستەکانیش خۆی دەرئەخات.لە بەرنامەو پلاتفۆڕمی ئەم حیزبانەدا تەنانەت بەرگری و پارزگاری لە بەزهەب وئاینەکان ڕاشکاوانە ڕادەگەینرێت.

بەندەکی بەیارنامەی دیپلۆماسی کە دواتر زیاتر دەچمەسەری پاریزگاری لە ئاینی یەزیدیە.وەلە بەرنامەی کۆنفیرالیسزمی دیموکراتیشدا بەرگری و ئاگاداری لە شناسە نەتەوەیی و ئاینی بنەمایەکە،ئاینەکان لە ڕاستیدا بەشەکن لە مۆزایکانی کۆمەڵگەی کۆنفیدراڵین وە وەک شناسی میللی وقەومی ئەبێت بپاریزرێن.ئەمجۆرە لەکەوتنە لەگەڵ ئاین ئاکامی سیاسی لەڕادەبەدەر کۆنەپەرستانەی هەیە کە ئاکامەکی دامەزراندنی کۆمیتەی دیپلۆماسیە لەگەڵ هەزە ئیسلامیەکاندا.دەرکەوتنی ناوی ئەو هەزە ئیسلامیانە لە تەنیشت حیزبە ئاپۆپیستەکاندا بەڕێکەوت نیە.قسەلەسەر دیپلۆماسیەت نیە،لەسەر باشترین وە ئیستراتیجیە کەدوتر دەچمسەری.

کێشەی ژن

لەبەریەککەوتن لەگەڵ کێشەی ژنانیشدا بەهەمان شێوە بۆچونی کۆنەپەرستانە ئەبینین.بەدەنیایی کەسەک کە خەمی نەریتی ئاینی بخوات لەبارەی بە مافی وهەڵاواردنی ڕەگەزی دژی ژنانیش ناتوانێت بۆچونەکی پێشکەوتوخوازانەتری هەبێت.
ڕێگا بدەن سەرەتاجەخت بکەمەوە لەوەی کە چەند ساڵ لەمەوبەر لە کانتۆنی جەزیرە بەیاننامەیەک بەڵاوکرایەوە کە بەشەک لە مافەکانی ژنانی بەفەرمی ناسی بوو.لە کانتۆنەکان ولە ئەحزابی فەلەکی پ ک ک کەشدا ژمارەیەکی زۆر لەژنان لە ئاستی ڕابەرایەتیدا ولەستیەکانی تەردا بەشەدارن.ئەوانە لە بەراورد لەگەڵ حیزبە ئیسلامی و ناسیۆنالیستیە کوردەکاندا هەنگاوەکی ئەرێنیە،بەڵامئەم جۆرە پیشڕەویانە تایبەتمەندی تێڕوانینی ئاپۆئیستی ئەم بزوتنەوەیە نیە.بینین ودەرک وتێگەشتن و بۆچونی ئەجەلان لە دەورو جێگای ژنان لەکۆمەڵگەدا جیاوازیەکی ئەوتۆی نیە لەگەڵ تێڕوانینە ئاینی-شۆڤینیستەکاندا.
لە تیڕوانینەکانی ئەجەلاندا کەلە کطبەکدا بەناوی مانیفێستی ئازادی ژن شرۆڤەی کردوە پێگەی ژن وەک دایک،ڕیزی لێدەگیرێت.ئەو ئەڵێت سروشتی ئینسانی لەبنەڕەتدا ژنانەیە چونکە ڕیشەکەی لە داهێنەری ژندایە وەک دایک.

“سروشتی ئینسان سروشتی ژنانەبوو وە بەهۆی لادانی لەم سروشتە ئیتر

ژن بە ئیرادەی خۆیی وشوناسی خۆیی بونی نیە...لەگەڵ گەڕانەوە بۆ
گەوهەری ژن ئەتوانێت یامەتیدەر بێت بۆ پێکهێنانی سەرلەنوێی
ئینسانیەت.".
گەوهەری ژنیش وەک دایک بونی ئەو دەناسرێت.لەڕوانگەی
ئۆجەلانەوە<<بەرگری وپارێزگاری ژن لەمنداڵ ئەوی لەزوربەی
گیاندارەکان جیاوازتر دروستکردوەژن لەگەڵ فراوان بونەوەی مەینەتی
وهەستی دایکایەتیەک کە هەیبوو توانی گیانی بەکۆمەڵی وهاوکاری
بنیات بنێت". ئەمجارەشێوەی ڕێزلێنان لەژن وەکو دایک،کە
جیاوازیەکی زۆری نیەلەگەڵ ئەو ڕیزلێنانەی ئایندا کە بەهەشت لەژێر
پێی دایکان□دایەدا نیە،لەگەڵ ناسیۆنالیزمی کوردا
گرێیخواردوە، ناوەرۆکی کۆنەپەرستانەو دژی ئینسانیەکەی تەواو
دەبێت. ئۆجەلان باوەڕی وایە کە ژنانی پ ک ک ئەبێت<<بنچینەی نەتەوە
پەرستی و پابەندبون بەشوێنی لەدایک بون وەک سەرەکی ترین بنەمای
ئایدۆلۆژی ڕزگاری ژنان پەسەندبکەن>>
ئەو لە دێژەدا ئەڵێت ئەبێت لە هەنگاوی یەکەمدا لەگەڵ نەتەوەی
خۆیاندا زەواج بکەن وە هەتا کاتێک لە نایەکسانیەکان ولەدزێوی و
ئەو پیسیانەی کە نایەکسانی ڕەگەزیان
هێناوەتەکایەوەدەستیانبەرنەداوە باشترە لە بەستنی پەیوەندی سێکسی
لەگەڵ پیاوانی هاوخەباتی خۆیاندا دوری هەڵبژێرن.
بەره□ستی لەگەڵ مۆدێرنیتە لە کەناری ئەم ڕوانگەو بابەتە
دواکەوتوانە سەبارەت بە ژنان ولە بەرامبەر ئاین، بۆچونەکانی
ئۆجەلان وفەلسەفەی سیاسیەکەی لەگەڵ بۆچونە رۆژهەڵات لیدراوەکانی
وەک ئال ئەحمەد نزیک دەکاتەوە.ئاپۆئیزم لە ڕاستیدا جۆرێکە لە ئال
ئەحمەدیزمی کورد.

زەمینە سیاسی-کۆمەڵایەتیەکانی ئاپۆئیزم

پاش هەرەسهێنانی شورەوی هەموو ئەوبزوتنەوەو حیزبانەی ئۆپۆزۆسیۆنی
ڕاست و ئەوانەی خۆیان بە چەپ و مارکسیست دەزانی، بونەپارێزەرانی
دیموکراسی.دیموکراسی وبازاڕی ئازاد سەرکەوت بون وە هەر بزوتنەوەو
حیزبێک کە هەتا دوێنێ قسەیان لە مافی گەلان ولابردنی هەڵاواردنی
میللی و چارەسەری کێشەی میللی بە زمان ودەربڕینی چەپ دەکرد،ئاڵای
دیموکراسی یان بەرزکردەوە. ئۆجەلانی کۆنە ستالینیستیش.نەک لە
مۆدێرنیتەی کاپیتالیستی، بەڵکو لە پڕوپاگەندەسۆشیالیستیەکانیەوە
بۆ"مۆدێرنیتەی دیموکراتیک"تێپەڕی.

ئەم تیئۆریە نوێیەلە قوناغێکدا دەخرێتەڕوو کە تیئۆری و ڕیبازانەی
لە ڕابردودا بۆرژوازی کورد پشتیان پێدەبەست متمانەی خۆیان

لەدەستداوە.پێش ئاپۆئیزم کێشەیمیللەتان وخەبات بۆ لابردنی هەڵاوادنی میللی بە چەپدا دەناسرایەوەو هێزە ئەپۆزسیۆنی کورد لە چوارپارچەکەش کە بەزۆری لایەنگری سۆڤیت بون تیئۆری وبۆچونەکانی خۆیان لەبارەی چارەسەری کێشەی میللیەوە لە کەمەنیزمی ڕوسیەوە وەردەگرت.لە کەناری حیزبە بەعسیەکان وناسیۆنالیزمی عەرەبی لەژێر ناوی سۆشیالیزم،ناسیۆنالیزمی کوردی لایەنگری سۆڤێتیش جێی باس وە باو بوو وە جەگەی بنچینەیی لەخەبات بۆ’ڕزگاری گەلە کورد"لەهەر چوار پارچەکەدا پێکهێنابوو.

لەدوای هەرەسهێنانی سۆڤیەت ئەم بارودۆخە بەتەواوەتی گۆڕا،ئەو بۆچون وتیئۆریانە لەدەست چون وبۆرژوازی کور پیوستی بە ڕێبازو سەرچاوەی ئیلهامی بۆچونێکی نوێ هەبوو.
لەبارودۆخێکی وەهادایە کە ڕابەری پ ک ک، هێزیک کە ساڵانێک بەشێوەی چەکدارانە و پێشمەرگایەتی لەپێناو گەیشتن بە مافی میللی لە شێوەی جیابونەوە ویان خودموختاری و خۆبەڕێوەبردندا خەباتی کردبوو،بەو ئەنجامە دەگات کە ئەم ڕێگە چارانە ناگات بەشوێنێک وە بیرۆکەی کۆنفیدرالیزمی دیموکراتیک بەرز دەکاتەوە.ئەم بۆچونە لە ڕاستیدا جێگرەوەی تیئۆریە باوەکەی مافی دیاریکردنی چارەنوسی میللەتانی بلۆکی سۆڤیەتە.
لەگۆشەنیگای بارودۆخی کۆمەڵایەتی تایبەتی کوردستان وناوچەکە،ئاپۆئیزم سەرچاوەی لە گەشەی شارنیشینی و گەشەی قورسایی شارەکان لە ئاڵوگۆڕی سیاسی کۆمەڵایەتی و گرنگی پەیداکردنی بزوتنەوەی کرێکاری وتەواوی بزوتنەوە ناڕەزایەتیەکان لە شارەکاندا.

شێوەی باوی هەڵسوڕان وناڕەزایەتی ناسیۆنالیزمی کورد بەردەوام پشت بەستوبوە بە دیهاتەکان وکۆمەڵگەی دیهاتی.پیشمەرگە پارتیزانی شاخەکانە وە لەبنەڕەتدا لە دیهاتەکان،لە"خەڵکی ئاوایی"،هێز وەردەگرێت.گەشەی شارنیشینی لە وڵاتەکانی چوارپارچەی کوردستان لە ئاستێکی بناغەییدا ئەم بارودۆخە تێک ئەدات وە کەسێکی وەک ئۆجەلان بەو ئەنجامەدەگات کە ستراتیجی چەکداری بنیاتنراوە بە پیشمەرگایەتی داهاتویەکی نابێت.
بەڵام پێچانەوەو نیشاندانی ئەم ئەنجامگیریە لە چوارچێوەی ڕیبازو بۆچونێکی جیهاندگرو واوەتر لە کێشەی کورد سەرچاوەی لەو هەلومەرجە سیاسیە جیهانیەی دەیەیی کۆتایی سەدەی ڕابردو وەرگرتوە.

پاش هەرەسهێنانی سۆڤیەت دوو سیاسەت و ئاسۆو روانگەی هزری-سیاسی-
کۆمەڵایەتی زۆری جیهانیە واتە مۆدێلی پشکەوتنی سەرمایەداری

بازاڕی ئازاد لەگەڵ ئا□□ای لیبریالیزم وە لەلایەکی ترەوە رێگای گەشەی ناسەرمایەداری یان سەرمایەداری دەوڵەتی کەلەژێر ناوی سۆشیالیزمدا لە ڕێگەی بلۆکی ڕۆژهەڵاتو□ نوێنەرایەتی دەکرا،هەردوکیان شکستاین خواردو بەبنبەست گەیشتن.س□قی□ت هەرەسیهێنا و بلۆکی دیموکراسی لیبریاڵیش کەلەسەردەمانی شەڕی ساردا وەک بەدیلی کەمپی س□قی□ت مانای پەیداکردبوو بابەتێتی خۆی لەدەستدا.لەگەڵ هەرەسهێنانی بلۆکی ڕۆژهەڵاتدا بلۆکی ڕۆژئاواش مانای نەما.

ئەم بارودۆخەی کەمپی بۆرژوازی-چی سەرمایەداری مۆدێلی بازاڕی ئازاد وە چ سەرمایەداری دەوڵەتی-لەگەڵ جۆرێک لە بنبەستی ڕیبازی سیاسی ڕوبەڕوکردەوە.لەو بۆشای□ فکریەی کە بەهۆی شکستی بلۆکی س□قی□تەوە دروست بوبو ڕواڵەتی ترین وبێ مایەترین بۆچون وفەلسەفەداڕێژەرانی سیاسی بازاڕیان کرایەوەو "کۆتایی مێژوو"وە"شەڕی شارسانیەتەکان"و'ئەبەدی وئەزەلی بونی سەرمایەداری"بوبویە باسی باو لەڕۆژئاوا لەلایەک پۆستمۆدێرنیزم و فرەکلتوری دیموکراسی موزایکی ولەلایەکی تریشەوە ڕاسیزمی ئاشکرا سەری دەرهێناوزۆرێک لە حیزب و هێزە سیاسیەکان هەتا ئەوانەی کە پێشتر خۆیان بە چەپ وکۆمۆنیست ئەزانی هەوڵیاندا لەقوماشی ئەم بۆچون و ڕیبازانەی پاش شەڕی سارد کڵاوێک بۆ خۆیان بدورن.ئاپۆئیزم نمونەو مۆدێلە کوردیەکەی ئەم جۆرە هەوڵ وتەقەلا فکریەیە.بەتابەت ئەو گروپەلە هێزەکانی ناسیۆنالیزمی کورد کە تیئۆریەکانیان پێشتر لە بلۆکی س□قی□ت وبەتایبەتیش بۆچونەکانی ستالینەوە سەبارەت بەچارەسەری کێشەی نەتەوایەتی وەردەگرت لە ئاپۆئیزمدا نەک تەنها ڕیگەچارەیەکی دەرکەوتو بۆ چارەسەری کێشەی میللی، بەڵکو ڕێگای نەجاتی مرۆڤایەتیان دۆزیوەتەوە!

وەک دیارە تێکەڵ بونی ئەم دوو کۆنە ستالینیە،بوکچین کە خۆی زادەی ئەزمەی ڕیبازە فکری سیاسیەکانی بورژوازیە لەگەڵ ئۆجەلاندا کە گەشتۆتە کۆتای هێڵی پێشمەرگایەتی بۆ چارەسەری کێشەی میللی،کێش بوە بۆ ڕیگایەک بۆ ڕزگاری نەک تەنها کوردەکان،بەڵکو هەموو دونیا لە"مۆدێرنیتەی کاپیتالیستی".بەڵام لە ڕاستیدا ئەمە ناسیۆنالیزمی کوردە کە ڕیگایەکی تازەی بۆ ژیانەوەی غرورو شانازی میللی خۆی دۆزیوەتەوە.

پێگەو ئاکامە سیاسی ئاپۆئیزم لە چوار پارچەکە

لە ئاستێکی بنەڕەتی وتیئۆریدا دەوڵەتمان ناوێت دەرگای دڵی

ناسیۆنالیزمەکەی هیچکاتێک دەوڵەتی نەبوە وئاسۆیەکیشی بۆ پێکهێنانی نیە.تیئۆریسێنی ئەم بۆچونە ناتوانێت بە نمونە ئیسپانیەک بێت کە بە جیابونەوەی باسک وەیان ئەمڕۆ کەتلۆنیا خەبات دەکات.وەیان بە نمونە نسیۆنالیستێکی تورک لە ئازەر باینجانی ئێران کە ئیلهامی لە وڵاتی ئازەرباینجان کەلە سنوری باکوریەتی وەردەگرێت.ناسیۆنالیزمی کوردئەو پێگەیەشی نیەوە هیچکاتێکیش نەیبوە.هیچکاتێک لە دەسەڵاتدا نەبوە.بەجۆرێک هاوشێوەی بەنی ئیسرائیلە پیش ئەوەی کە دەوڵەتی ئیسرائیل پێکبهێنن.ئیسرائیل ڕەوایەتی خۆی لە تەورات وسەر زەوی وادە (سرزمین میعاد)وەردەگرن وە ناسیۆنالیزمی کورد لە ڕابردو داستانی مێژویی گەلی کە گوایە کۆنفیدرالیسمی بە وڵات و میللەت لە مێژوی پێشانازیاندا هەڵکەندراوە.
سەرچاوەی ئەم بۆچونەش تەنها دەتوانێت تورکیا بێت.ئەم بۆچونە تەنها دەتوانێت لە دژی ناسیۆنالیزمی کورد لە تورکیا کەناسیۆنالیزمێکی بەهێزی شەڕکەری کوردەو بەهێزترلە سێ پارچەکەی ترئەیەوێت سەرهەڵبدات.لەلایەک دەوڵەتی تورکیا ئەندامی ناتۆو یەکێک لەپایەدارترین و لەڕوی سوپاشەوە بەهێزترین دەوڵەتی ناوچەکەیە وەلەلایەکی ترەوە کوردەکان لەتورکیا کەوتونەتە ژێر توندترین فشاری سیاسی وئابوری وتەنانەت کلتوریش.لەناو ئەم بارودۆخەدا هێزە ئۆپۆزیسیۆنە کوردەکان وخەڵکی ئەوناوچانەی کەدانیشتوانەکەی کوردن لە تورکیا بەردەوام لەگەڵ توندترین سەرکوت وهێرشی سوپا لەلایەن دەوڵەتی ناوەندیەوە ڕوبەڕوبونەتەوە.

تێزی ژێرپێنانی دەوڵەت-میللەت ودور خستنەوەی دەوڵەتی ناوەندی”لە ڕەوەندی دیموکراتی کردنی کۆمەڵگە”لەم ڕاستیانەوە سەرچاوە دەگرێت.فیدرالیزمی دیموکراتی بەرلەهەر شتێک نوێنەری نائومێدی بورژوازی کوردی تورکیایە لە بەشداربون لە دەسەڵاتی سیاسیە تەنانەت لە حکومەتێکی خودموختاری شدا.
لەسوریا ئەم بۆچونە ماناوبەکارهێنەری سیاسی پەیدائەکات چونکە دەوڵەتی ئەسەد لە ڕوبەڕوبونەوە لەگەڵ تەنگژەیەکی سەرتاسەریدا کە ڕیشکەی لە ڕاپەڕینی خەڵکدابوو کە بەشوێن شۆڕشەکانی بەهاری عەرەبیەوە بوو،ناچار بوو کە دڵنیای بداتە هێزە ئۆپۆزیسیۆنە کوردەکان وە دەستیان ئاوەڵابکات بە پیادەکردنی ئەو جۆرە فیدرالیزمەی ئۆجەلان لەناوچە کوردنیشینەکاندا.
ئەگەرلەتورکیادا ئاسۆیەک بۆ دامەزراندنی دەوڵەتێکی خودموختاری بونی نیە ئەوە لەسوریا بەشێوەی دوفاکتۆ دەوڵەتێک لەئارادا نیە.

بەشی سوریای پ ک ک واتە حیزبی یەکێتی دیموکراتی(پ ی د)لە پەیمان وبەیرنامەیەکدا لەگەڵ ڕژێمی ئەسەددا کانتۆنەکانی پێکهێنا. بەشار ئەسەد، پاش ڕاپەڕینی خەڵکی دیمەشق و شارەکانی تر، بەئامانجی ئەوەی هیزێ ئۆپۆزسیۆنە کوردەکان پوچەڵبکاتەوە وە بتوانێت سیاسەتی سەرکوتگەرانەی بەرێتە پێشەوە ڕازی بوو بە خۆبەڕێوەبەری ناوچەکورد نیشینەکان قوبوڵ کرد. بەم ڕێزبەندیە لە سوریا تیئۆری ژێرپێنانی دەوڵەت یان نادیدەوەرگرتنی دەوڵەتی ناوەنی، ئەڵبەت هەتا کاتێک کە باڵانسی هێزی ئەستا جێگردەبێت، جێبەجێ دەکرێت.
حیزبە ئۆجەلانیەکان ئەزمونی سوریا وەک نمونەی دروستی تیئۆریەکانی خۆیان دەزانن. لەڕەواڵەتدا دەتوانیت چاوپۆشی لە دەوڵەتی ناوەندی بکەیت وە لەناوچە کوردنیشینەکاندا کانتۆنەکانی خۆت پێکبهێنیت وە لەگەڵ داعشدا شەڕ بکەیت وهیتر.

بەڵام ئەم گۆڕانکاریە هیچ پەیوەندی نیە بە پەنابردن بەدیموکراسی ناسیۆنالیزمی کورد وتیئۆری دورخستنەوەی دەوڵەت میللەت و چاپۆشین لە دەسەڵاتی سیاسی و ژێرپێنانی وڵات وهیتر لەلایەن ئۆجەلانەوە. جێگەی واقیعی ئەم گۆڕانی باڵانس و هاوسەنگی هێزی سیاسیە ناپایەدارە کە پاش هێرشی ئەمریکا وهاوپەیمانەکانی بۆ ناوچەکەو بەشوێنیدا ڕاپەڕینی خەڵکی سوریا وپەرەسەندنی شەڕی ناوخۆ لەو وڵاتەدا دروست بوو. سەبارەت بەسوریا ئەبێت سەرنجمان لای ئەو خاڵەش بێت کە ناوچەکوردنیشینەکان لەم وڵاتەبریتیەلە سێ ناوچەی جیاواز وەلەبەر ئەوە لەڕووی جوغرافیایەوە خودموختاری جا چی بگات بە جیابونەوەو دامەزراندنی میللەت ووڵاتی کورد ئیمکانی نیە. لەبارودۆخێکی وادا ئیئۆری بنیاتنراو لەسەر ڕەدکردنەوەی میللەت-وڵات و دامەزراندنی سێ کانتۆن وە یا فیدراڵ ویەکگرتنیان لەأێر ناوی کۆنفیدرالیزمدا مانای ئەبێت. دامەزراندنی کانتۆنەکان بەرلەوەی سەرچاوەی لە تیئۆریەکان وبۆچونەکانی ئۆجەلانەوە بێت بەرهەمی هەلومەرجێکە کە لەلایەکەوە ئیمکانی جۆغرافیایی دامەزراندنی دەوڵەتی کورد لە سوریادا بونی نیە.

بەڵام لە عێراق بوچونەکانی ئۆجەلان بە بۆرژوازی کورد ناتوانێت پەسەندێتی وبەکار هێنەری هەبێت. ناسیۆنالیزمی کورد لە ساڵی ١٩٩١وە حکومەتی هەرێمی خۆیان هەیە بەتەئکید تێزی"دەوڵەتمان ناوێت"ناتوانێت لەگەڵ مەزاجی ئەودا سازگار بێت.
بە ناسیۆنالیزمی کوردیش لە ئێران ئەم تێزە پوچە. بارودۆخی سیاسی لە ئێران-کەدواترتێروتەسەل تر باسی لێدەکەم-جەماوەری خەڵک بەهەر ناسنامەیەکمیللی ونەتەوەیی کەبۆیان دەرکردون، لەبەرامبەر کۆماری

ئیسلامیدا داناوە وەهەر جۆرە بێدەنگ دانانێک وەهەتا کەمڕەنگ کردنەوەی کاری سەرنگومکردن ئەبێتە هۆی پەراوێز خستن و لەناوچونی ئۆپۆزسیۆن.

ئاکامە سیاسیەکانی ئاپۆئیزم

لەڕووی سیاسیەوە یەکەمین نەتیجەی تێزەکانی ئۆجەلان کە نابێت کارمان بەسەر دەوڵەتان ودەسەڵاتی سیاسیەوە هەبێت.
ئۆجەلان نە ئەیەوێت کۆسیک سەرنگوم بکات، نە ئەیەوێت شۆڕشیک لە دژی ڕژێمێک ڕیکبخات، وە تەنانەت خوازیاری سەربەخۆی وجیابونەوە وە دامەزراندنی وڵاتێک وەیا دەوڵەت-میللەیی کوردنیە.
لە ڕواڵەتدا تەوەری تیئۆریکی ئاپۆئیزم دژایەتی لەگەڵ دەوڵەت-میللەت. بەڵام کاتێک دەگاتە سیاسەت ئاشکرا دەبێت دەوڵەتیان بەگشتی سڕیوتەوەهەتا دەوڵەتی دیاریکراوی ئێستا چاوپۆشی لێبکرێت! تا "ڕەوەندی دیموکراسی" نە لەسەرنگوم کردنی دەوڵەتە دیکتاتۆرەکان، بەڵکو لە ڕێگەی دیموکراتیزەبونی کۆمەڵگە وڕێکخستنی کۆمەناڵەکانبەشوێندا بگەڕێت.

حیزبەکانی فەلەکی پ ک ک لە سوریا وتورکیا هەر بەشوێن هەمان پرۆژەوەن ولەبنەڕەتدا پرۆژەی پژاک-کودار لە ئێرانیش شتێک نیە جگە لە تەنیشت وەستانی کۆماری ئیسلامی.
نەک تەنها لە ئێران بەڵکو لە هەموو وڵاتێکدا خەبات لەسەر دەسەڵاتی سیاسی ئەڵقەی بنەڕەتی ڕوبەڕوبونەوەی کرێکاران وخەڵکی بەبەش و هاوچارەنوس ولەناویشیاندا خەڵکی ژێرستەم وهەڵاواردنی میللی، لەپێناوگەیشتن بە ڕزگاری و ئازادایە. لەم ڕوەوە خسنەلاوەی"تیئۆری"دەسەڵاتی سیاسی، ئاپۆئیزم ئەگەڕێت بۆ پارێزەری سیاسی حکومەتی ناوەندی لە ئێران، ئاپۆئیزم کاتێک دەچێتە ئێرانەوە هەم لەڕوی بەریەککەوتنێک کەلەگەڵ ئاین هەیەتی، هەم لەبەر بەریەکەوتنێک کەلەگەڵ دەوڵەت هەیەتی هەم بەبەدیلی ڕەوەندی دیموکراسی وڕەوەندی دیموکراتیزەکردنی کۆمەڵگە کە جۆرێکە لە تیئۆری گەڕان. بەتەواوەتی لە تەنیشت هێڵی دویخورداددا ئەوەستێت.
تائەوجێگەیەی پەیوەندی بە چارسەری کێشەی میللی و ستەمیی میللیشەوە هەیە حیزبەئاپۆئیستەکان بۆچونێکی کۆنەپەرستانەیان هەیە. هەر بەوشێوەیەی کە ئاماژەم پێدا لە ڕوی بۆچونەوە گەشەیەکی هەڵوەستی حیزبەئاپۆئیستەکان ئەوەیە کە وشەی هاوڵاتی پەیوەندیداربەمۆدێرنیتەی کاپیتالیستی دەزانن وە ڕەدیدەکەنەوە. وەهەر ئەم بنەمایە بەسە بۆ ئەوەی تا ئەم حیزبانە ڕێگا چارەی دروست وپیشکەوتویان نەبێت بۆ لابردنی ستەمی میللی

وکیشەی میللی.چەمک وبا□تی هاوڵاتی و هاوڵاتی بون وگەڕانەوە بۆ تاکی کۆمەڵگە وەک هاوڵاتیان هەنگاوێکی گەورەیە لە تێپەڕین لە کۆمەڵگە داخراوەکانی سەدەکانی ناوەڕاستەوە بۆ کۆمەڵگەی مەدەنی.
ئاپۆئیزم مەدەنیەت و بیرۆکەی هاوڵاتی لە کۆمەڵگەی مەدەنیدا ڕەدئەکەنەوە و لە جێگەیدا بەها قەومی وئاینیەکان وەک بنچینە دادەنێت.ئەم بۆچونە نەک تەنها توانی لابردنی هەڵاواردن وستەمی میللی نیە،بەڵکو بە پستبەستن بە شوناسی نەتەوە-میللی تاکەکان هەڵاواردنی میللی جێگیر دەکات وە دەیگۆڕێت بەکاریکی دروستکراوی جێکەوتوو.

ناسیۆنالیزمی کورد وئاپۆئیزم لە ئێران

لە ئێران ناسیۆنالیزمی کورد لەڕوی سیاسیەوە ئەبێتە دوو بەشە.بەسێکیان لاینگری حیزبی بارزانین و□ بەشوێن مۆدێلی عێراقەوەن،بریتین لە حیزبی دیموکراتی کوردستان وکۆمەڵەی زەحمەتکێشانی عەبدوڵا موهتەدی و هەندێک گورپی کوردی ترە.هەمان ئەو هێزانەی کەلە کۆنفرانسی دیموکراسی خوازان لەکۆڵن بەشداربون. لقێکی تر لقی یەکێتی نیشتیمانیە کە پژاک وکۆدار لە ئێران وحیزبی دیموکراتیک وحیزبی دیموکراتی گەلان لەخۆدەگرێت.
دەستەی یەکەم ناسیۆنالیزمی نوێنەرایەتی ناسیۆنالیزمی کلاسیک دەکات وە دەستەی دوهەم ناسیۆنالیزمی ئۆجەلانی.ئەم دودەستەیە لەڕوی دیدگا و تێڕوانینەوە هاو بنەمان بەڵام لقی تاڵەبانی لە بلۆکی ڕوسیە-سوریە-ئێران.یەکێتی نیشتیمانی لەگەڵ کۆماری ئیسلامی پەیوەندیەکی باشیان هەیە وە فەلەکی پ ک ک کەش هەرچەند لەناوچەکەدا لەبلۆکی ئەمریکا دەوەستن،دژی کۆماری ئیسلامی نین وە دژایەتی تیئۆریان لەگەڵ وشەی دەوڵەت ڕیگەیان پێ ئەدات کە هێلی سیاسی هاوشێوەی دوی خورداد لە ئێرانیان هەبێت.هەر بەو دەلیلە پژاک نەیتوانیوە لە ئێراندا کاریگەریەکی وایان هەبێت وە لەبەراورد بە هێزە نەریتیە ناسیۆنالیستیەکانی کورد پێگەیەکی پەراوێز تری هەیە.
پژاک لە ساڵی ١٣٩٣دا کوداری پ□ک□د□هێنێت.ناوی تەواوی کۆدار"کۆمەڵگەی دیموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان"نە.لە بەیاننامەیەکدا کە دامەزراندنی کوداریان ڕاگەیاندوە ڕاشکاوانە دەوترێت کە ئەمە حیزبێک وە یان تەنانەت بەرەیەکیش نیە.بەڵکو سیستەمێکی کۆمەڵایەتیە.کۆدار ڕایدەگەیەنێت"ەلی کورد بە لەبەر چاوگرتنی ئەزمونی ساڵان بزوتنەوەی شوناس خوازوئازادیخواز" چاوپۆشی لە پێکھێنانی دەوڵەت-میللەت کردوە وە ئەڵتەرناتیقی خۆی بۆ کێشە کۆمەڵایەتی و سیاسی پیشانداوە.

ئەڵبەتە ئەم ئەلتەرناتیڤە هەمان کۆنفیدرالیزمی دیموکراتیکی وەهاییە کە کودار ئەوی وەک ڕێگە چارەی کێشەی کورد لەئێران دەزانێت و بۆ گەلانی ئێرانیشی بە گونجاو دەزانێت". ئەڵێن کودار بەرھەمی چالاکیەکانی پژاک□ بەڵام لە ڕاستیدا شکستی پژاک وەک پرۆژەیەکی سیاسی وتێپەڕین بۆ پرۆژەیەکی بەتەواوەتی خەیاڵ ئامێزوخورافاتی کۆمەڵایەتیە.کودار ئەیەوێت لەژێر دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیدا ڕژێمێکی دیموکراتیک دروست بکات!

ئەسڵی هەردوو ماڵەنەریتی وئاپۆئیستیەکەی هێزە ناسیۆنالیستەکانی کورد لەمەدا دەگەن بە پۆستمۆدێرنیزم و دیموکراتیکی-قەومی.

ئامانج وخواستی ناسیۆنالیزمی نەریتی کورد کەلە کۆنفرانسی کۆڵن لەڕێگەی حیزبی دیموکراتی کوردستان وهەندێک ڕیکخراوی تری کورد لەناویاندا ڕیکخراوی عەبدوڵای موهتەدی نوێنەرایەتی دەکوا-وە چەند دەستەیەکی ئیدیعای نوێنەرایەتی گەلی بەلوج و تورکمان و تورک وعەرەب وکەهگیلویەوب□ویر ئەحمەد کەلە کۆنفرانسەکەدا ئامادەبون-ئەوەبوو کە شوناسی نەتەوەیی وئیتنیکیەکانیان بەفەرمی بناسرێت و هەرکەس لە بەشێک لە ئێراندا دەسەڵاتی فیدراڵی بۆ خۆی پێکبهێنێت.ئامانجی ئەم نوێنەرە خۆسەپێنانە"گەلانی ئێران"پیکهێنانی فیدرالیزمی کلاسیکە.ئەوەنە بە پێچەوانەی ناسیۆنالیزمی ئاپۆئیستیەوە وڵات و میللەتی ئێران ناخەنە ژێر پرسیارەوە-وەهەربەوهۆیەوە هێزە ناسیۆنالیستە فارس و شاخوازەکانیش لەو کۆنفرانسەدا ئاماد□یان هەبوو-بەڵام لەڕوی پێداگری لەسەر شوناسە ئەتنیکی و گۆڕینی دیموکراسی بە هاوسەنگی نێوان موزائیکە قەومی-دینی لەگەڵ هێڵی ئوجەلانیش یەک ڕەگیان هەیە.(بۆ زانیاری زیاتر لەوبارەیەوە دەتوانن بگەڕێنەوە بۆ وتاری ئەڵتەرنایڤە پۆست مۆدێرنیستەکان)

جیاوازی ئەوان لەگەڵ کۆنفیردالیزمی دیموکراتیکی جێگە نیازی پژاک وکۆدار ئەوەیە کە لە چوارچێوەی نیزامی فیدراڵیدا بەشوین ئامانجەکانی خۆیاندا دەگەڕێن ونەک لە چوارچێوەی خەیاڵی بێ دەوڵەت-میللەت لەناوچەکە.بەڵام تەنانەت ئەو فیدرالیزمەش دیسان چەوهەروناوەرۆکی قەومی و ڕەگەزی هەیە.

دیموکراسی لە ئێران هەمیشە لەگەڵ ئازادی ئەحزاب وچاپەمەنی ومافی مەدەنی وکۆمەڵایەتیەکان وئازادی سیاسی لێکچوێنراون.لە سۆڕشی مەشروتە بەوشێوەیە بوووە لەسەردەمی بزوتنەوەی میللی کردنی پیشەسازی نەوت ولە شۆڕشی ٥٧دا خەڵک خوازیاری هەر ئەوئازادیانە بوون.هەر کاتێک هەرکەس قسەی لە دیموکراسی دەکرد ل□ بەرامبەر دیکتاتۆریەتی دەسەڵاتداردا بوە وە بۆ گەیشتن بە ئازادیە سیاسی

وەمەدەنی کەمەڕایەتی.هێزەکانی سەبەرگۆڕانی ژێر ستەمیش هەمیشە لە دژی هەڵاواردن و ستەمی میللی و لە دژی دەوڵەتی ناوەندی کە مەڕەتی نادات زمان و کلتوری خۆیان هەبێت وە پێشڕسازیەکەیانی لە دواکەوتویدا هێشتوەتەوە هەژارترن لە تەواوی ناوچەکانی ئێران وە هیتر خەباتیان دەکرد.داواکاریان خودموختاری وە یا خۆبەڕێوەبەری و لابردنی هەڵاواردن و ستەمی میللی بوو.
ئەمڕۆ باسی ناسیۆنالیستەکانی کورد لە هەردوو باڵەکەی تر مافی هاوڵاتی بونی یەکسان لەگەڵ ئەوانی ترنیە.مەبەستیان لە ئازادی و دیموکراسیش مافی جیهانی یەکسان نیە بۆ هەموو هاوڵاتیان .

ئەجۆرلان ڕاشکاوانە وشەی هاوڵاتی ڕەدئەکاتەوە وە ناسیۆنالیزم فیدرالیش هاوڵاتی نەک وەک ئەندامی کۆمەڵگە بەڵکو وەک ئەندامی هەز وئاینێکی دیاری کراو پێناسە دەکات وە خوازیاری پێکەوە ژیانی ئەم هەزو ئاینانەیە لە کۆنفیدرالیزمیکی نەتەوەی ئەبێت.لەڕە هەم لەگەڵ دیموکراسی موزائیکی ڕوبەڕوین.هەموو لە کۆمەڵگەدان بەڵام نەک وەک ئینسانی هاوڕێگ وەیشەو و هاو ئازار کە خۆشی وناخۆشی،چەوسانەوەو دیکتاتۆری و ڕزگاری وئازادی بۆ هەموو ئەوانە یەکسانن.
ئەمجۆرە دیموکراسیە ئەحزاب و دەوڵەتەکانیش نەک لەسەر بنەمای سیاسەتەکان و بابەت و ئامانجی چینایەتیان بەڵکو لەسەر بنەمای شوناسی نەتەوەی و ئاینی و ڕەگەزیان ناساندن و ڕونکردنەوە دەکات.
ئەجۆرلان ئەم جۆرە دیموکراسیە موزائیکیە هەتا ڕەتکردنەوەی میللەت-دەوڵەت-وڵات پەرەپێداوە وفیدرالیستەکان ئەوەیان لە چوارچێوەی وڵاتەکدا پێناسە دەکەن.جیاوازیەکە ئێک لەڕەدایە.

پلاتفۆڕمی سیاسی پژاک کودار

پژاک وکودار کە کەمەڕۆ پەیوەندی “دیپلۆماسی”یان لەگەڵ دەبەستەت پلاتفۆڕمەکیان بڵاوکردوەتەوە کە بەتەواوەتی تایبەتمەندی دووی خوردای ئەم بزوتنەوەیە ئاشکرادەکات.
چەند بەشەکی لەو پلاتفۆڕمە ڕاستەوخۆ لەڕەدا بڵاودەکەمەوە.جونکە زۆر ڕاشکاو ئاشرایەو پەوست بەهیچ شرۆڤەو لێکدانەوەیەک ناکات.

“وڵاتی ئێران لەگەڵ بارودۆخی ئێستای خۆی پاش لە تێپەڕینی چل ساڵ کۆتوەتە قوناغی تێپەڕین.ئەزمەی وێرانکەر ئابوری,سیاسی وکۆمەڵایەتی سەرچاوەگرتو لە سیاسەتە هەڵەکانی ڕژێمی کۆماری ئیسلامی ئێران و بوتە هۆکاری ڕاوەشانەک کە ئاکامەکەی داماینگیری میللەتەکانی ئەو وڵاتە وکوردستان”.
لەوانەیە چارەسەری کۆتایی وگۆڕانکاری دیموکراسی بەبێ دەوڵەت

وهیزی دەرەکیش لەتوانا بێت.؛ئەگەر ڕژێمی ئێستا بەگەڕاندنەوەی ماف ،ئازادییەکان وقوبوڵی داخوازی سروشتی گەلان نەبوو،ئەوە گەلان خۆیان ئەبێت بە دیموکراتیزەکردنی وڵاتەکەیان پێشڕەوی بکەن.پاشان سیناریۆی کاولکاری باڵەکان وبزوتنەوەکان مافی خۆسەپاندنیان نییە،ئەمە بە ئاگا هێنانەوەیەکی ئاکاری سیاسەتی دیموکراسی.خەڵک داوا یان سواڵی دیموکراسی لەدەوڵەت ناکەن. بەڵکو بەهەوڵەو خەباتی خۆیان بینای دەکەن”.

“کۆمیسیۆنی خەڵکی بۆ دۆزینەوەی ڕاستییەکان:ئەگەر بڕیارە کێشە ناوخۆییەکانی وڵات لە ڕێگەی ئاشتیانە چارەسەر بکرێت،کۆمەڵگە ئەبێت ڕژیمی ناوخۆ ولایەنە نێونەتەوەییەکان ناچار بکات بە قوبوڵکردنی کۆمیسیۆنی خەڵکی بۆدۆزینەوەی ڕاستییەکان.کەوایە پێکهێنان وئاراستەکردنی کۆمیسیۆنەکانی چارەسەری تەنگژە سیاسی،ئابوری،دیپلۆماسی ولەشکری نێوان کۆمەڵگە وڕژێم،کاری بنەڕەتی کۆمەڵگە خۆیەتی”.
پێموایە ئەم رێژەیە لە ڕونکردنەوەی ئەوەی کە ئەمە لەگەڵ چ جۆرە حیزبێکدا بەرەوڕووین بەسە.هۆشداری ئاکاری ئەداتی کۆماری ئیسلامی کە بەهەڵەکانی ئەم بارودۆخەی ئێستای دروستکردوە دەست بەرداری سیاسەتەکانی ببێت ئەگینا خەڵک خۆیان دیموکراسی دادەمەزرێنن.!کۆمیسیۆنی دەرخستنی ڕاستییەکان پێکدێت هەتا کێشەکانی کۆمەڵگە چارەسەر بکات.

بڕیارە بە وەها سیاسەتێک بابەت وسیاسەتەکانی کۆمەڵگە دیموکراتیزە بکەن!هیچ قسەیەکیان بۆ دیاریکردنی ئەرکی خۆیان لەگەڵ دەوڵەتی ناوەندی کە هۆکاری بنەڕەتی سەرکوت و دیکتاتۆری و ڕێگری ئەسەی سەر ڕێگەی دیموکراسی- تەنانەت هەربۆمانا نەگرساوەی جێگە سەرنجی ئەم حیزبانەیە لە ئارادانییە.تەنانەت ئەگەر کۆماری ئیسلامی ئامۆژگارییەکانی ئەوان پەسەند نەکات وە هەروەها”بیەوێت سیناریۆ تێکدەرانەکانی باڵەکان” بەردەوامی پێبدات نابێت قسەیەک لە سەرنگومکردنی بهەریەتە ئاراوە بەڵکو ئەبێت بە پێکهێنانی کۆمیسیۆنی دۆزینەوەی ڕاستییەکان ئەو بەڵێنی پەسەندکردنی کۆمەڵگەی دیموکراسی بکەن!

حیزبێک کە کاری خەباتی لەگەڵ دەوڵەت ناوەندی و سەرنگوم کردنی ئەوە خستەوەتە لاوە هەموو قسەو بانگەشەکانی سەبارەت بە ڕەوەندی دیموکراسی و وەرگرتنی مافی گەلان وهیتر تۆزی دەم ڕەشە بایە.لە پلاتفۆرم وبەرنامەی پڕاک وکەداردا یەک بەیەک وشەش سە بارەت بە دەستداماڵینی سیاسی کۆماری ئیسلامی قسە ناکرێت.کۆتایی ڕەخنەیان بە

کۆماری ئیسلامی هەڵەکان و نەزانکاری حکومەتە.
دانانی ڕەوەندی دیموکراسی لە خوارەوە وڕاگەیاندنی دروستکردی کۆمەڵگەی دیموکراتیک لە جێی خەبات لە دژی حکومەتی دیکتاتۆر هیچ جیاوازیەکی لەگەڵ دووی خورداد و هەڵەی گەڵانی نیە. پژاک بەکردەوەو فەرمی لە کەناری حکومەتی ئیسلامی و لە خزمەتی جێگیرکردنی دەوەستێت.
نکوڵی چینایەتی وخەباتی چینایەتی
لە کۆمەڵگەی کۆنفیدراڵی دیموکراتیک کە ئۆجەلان وینای دەکات چینەکان وناکۆکی چینایەتی بوونی ڕاستەکی نیە.گوایە گەلان و میللەت وهێز وئاینەکان چینیان نیە.گوایە بنچینەی بەربەرەکانێ کان ململانێکان لەکۆمەڵگەناکۆکی بەرژەوەندی چینایەتی"نەهامەتی گشتی و موچە فیرعەونیەکان"، نیەبەڵکو ئەوەیە کە مەدەنیەت وهاوڵاتیبون وشوناسی ڕەگەزی تاکەکان لە بەرچاو نەگیراوە!
ئەوە دەتوانن بەقوەی ڕەخنە لە دەوڵەت بگرن وە وەک مارکس خوازیاری لەناوبردنی دەوڵەت بیت بەڵام ناتوانیت هەم دژی دەوڵەتیش بێت ودەوڵەت بەگشتی بیت وەهەم دەست داماڵین لە دەوڵەتی دیاریکراو وە حازریشت نەخستبێت بەرنامەی کارەکانت.ئەمجۆرە دژایەتی کردنەئایدەلۆژیە لەگەڵ دەوڵەت ولەهەمان کاتدا پارێزگاری یان لەباشترین دەخدا بەلایەنی سیاسی لەپەیوەند بە دەوڵەتانیکی دیاریکراودا جگەلە جەختنی دیکتاتۆریەکانی هەرئیستا مانایەکی تری نیە.

دەستداماڵینی سیاسی لەدەوڵەتە بورژوازی یەکەمین هەنگاو بە لەناوبردنی چینەکان و لەناوبردنی دەوڵەت-میللەتە.ئاپۆئیزم وەک دەرئەکەویت لە ئەنجامی قوەبونەوە لەفەلسەفەی سیاسی ئەگات بە لەناوبردنی دەوڵەت-میللەت بەڵام کاتێک دەگۆڕێتەوە بە سیاسەت خۆی لەکەناری دەوڵەتانێکی وەک کۆماری ئیسلامیدا دەوەستێت.بەڕواڵەت بەڕادەیەک لایەنگری فیدراڵە و خەبەرەوەبەرین وکەمەنانەن کە کاریان بەدەوڵەتی ناوەندی نیە!لەیەنگری مۆدێرنیتەی دیموکراتکن بەڵام کیشەیان لەگەڵ ڕیشەی چینایەتیەکانی دیکتاتۆریەتدا نیە.لەدژی مۆدێرنیتەی کاپیتاڵستین بەڵام کشەیان نیە ڕەخنەیەکیان نیە لە کۆنەپەرستی سەرمایەداری نیە!بەڕواڵەت تیئۆری بنیاتنراو لەسەر شوناسی کورد وتورک وعەرەب و بەلوچ و سونی وشیعە وئیزیدی وسەلەفی دموکراتیە، بەڵام ڕوانینیان بە هاوڵاتی نادیموکراتیە!کۆنەپەرستی سەرکوتگەرانەیە.

ناوەرەکی دورخستنەوەی وڵات ومیللەت لە ڕوانگەی ئاپۆئیزمیشدا شتێک

نیە جگەلە نکۆڵیکردن لەخەباتی چینایەتی.وڵات تەنها یەک سنوری جوگرافیایی نیە بەڵکو ئابوریەکی سیاسی دیاریکراوە وە پەیوەندی و بارودۆخ و هاوسەنگی هێزێکی دیاریکراوە لە خەباتی چینایەتیدا.وڵاتەکان بەرەی دیاریکراوەکانی جەنگی کارو سەرمایەن وە جەنگی چینایەتی لە دژی سەرمایەی جیهانی بەبێ دەستداماڵینی وڵاتی لە دەوڵەتانی سەرمایەداری جێگای باوەڕ نیە.کۆمۆنیستەکان ئینتەرناسیۆنالیستن وە خۆیان بە هاوڵاتی جیهان دەزانن بەڵام لەبیری ناکەن کە بە گەیشتن بە دونیایەکی بە سنور سەرەتا ئەبێت لەناو سنورەکاندا چارەنوسی خۆیان لەگەڵ چینی سەرامەیەداردا یەکلای بکەنەوە.ئاپۆئیزم بەپێچەوانەی لەجیاتی ڕەتکردنەوەی وڵات و میللەت-دەوڵەت دەگات بە ڕەتکردنەوەی خەباتی چینایەتی.

حیزبە ئەجەلانیەکان قسە لە ڕۆژئاوا،ڕۆژهەڵات،باشور،باکور واتە کوردستانی باکورو باشورو ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا دەکەن وە نەک لە کوردستانی عێراق و سوریا و تورکیا و ئێران.بەڕواڵەت ئەیانەوێت وڵاتەکان لە ستراتیج و فەلسەفەی سیاسی یاندا بخەنەلاوە بەڵام بەکردەوە خەباتی چینایەتی لە هەر وڵاتێکدا دەخەنەلاوە.وادیارە چوارپارچەی کوردستان دەتوانن دەست بە دەوڵەتەکانیان نەبەن وە لە خوارەوە کۆنفیدرالیزمی دیمکراتیەکەیان دامەزرێنن.ئەمە سیاسەت وڕوانگەیەکە کە ڕاستەوخۆ لە بەرژەوەندی دەوڵەتەکاندا ئەبێت.
دیکتاتۆریەکانی هاوشێوەی کۆماری ئیسلامی کە لە کوردستانیش وەک باقی ناچەکانی ئێران سوپاو بەسیج وسەربازو یاسای تۆڵە ودادگاکانی بەدەستەوەیە،ب□□و□ندی دیموکراسی لەکوردستان وە یان لەهەر بەشێکی تری وڵاتدا تەنها دەتوانرێت بەسەرنگومکردنی حکومەتی ناوەندی دەستپێ بکات.گۆڕینی ناوی کوردستان بە ڕۆژهەڵات وخۆبەڕێوەبەری بەفیدراڵیش گۆڕانێک لەم ڕاستیانەدا پێکناهێنێت.
پژاک وکودار بە وەها بۆچون وسیاستانەوە لەپاڵ کۆماری ئیسلامیدا وەستاون.بە هێزە ناسیۆنالیستە کوردەکان ئەمە کارێکی نوێ نیە بەڵام ترازیدیەکە لەرەدایە کە کۆمەڵەش بەپاکانەی دیپلۆماسی بۆتە هاوەڵی ئەو هێزانە.

کۆمیتەی دیپلۆماسی

بەڵگەیەک کەلەم دوایانەدا لەژێر ناوی"بڕیارنامەی کۆتای کۆبونەوەی ١٧هەمینی کۆمیتەی دیپلۆماسی هاوبەشی حیزب وڕێکخراوەکانی کوردستان"دا بڵاوکراوەتەوە واژۆی سی وسێ گروپی ناسیۆنالیستی وئیسلامی شوێنکەوت ویان نزیکی هێڵی ئەجەلانی لەخوارەوەیدا هەیە.
جگەلە پژاک وڕێکخراوەکانی فەلەکی پ ک ک لەناوچەکەدا ژمارەیەک

ڕێکخراوی ئاینی وئیسلامی لە ناویاندا کۆمەڵی ئیسلامی کوردستان حیزبی ئیسلامی کوردستان،فیدراسیۆنی یەزدیەکانی کوردستان،هاوپەیمانی ئیزیدیەکانی سوریا، یەکێتی سریانی ئەوروپا بەیارنامەی کۆمیتەی دیموکراسیەکەی ئەوانیان واژۆ کردوە.

یەکەمین خاڵ ناوی بە ناوەرۆکی دیپلۆماسی بۆ ئەم لەپاڵ یەک وەستانەدا.هەتا ئەستا ڕوینەداوە کە هێزەکانی ئۆپۆزسیۆن دیپلۆماسیەتیان هەبێت لە نێوان خۆیاندا.دیپلۆماسی بۆ پەیوەندی لەگەڵ دەوڵەتەکان لەگەڵ یەکتر وە یان حیزبە ئۆپۆزسیۆنەکان لەگەڵ دەوڵەتەکان ناوی لە دەوترێت وە نەک هاوڕایی و هاوکاری هیزەکانی ئۆپۆزسیۆنەکان کە بەشێوەی ئاسایی لەگەڵ یەکتر کۆدەبنەوە،لەماوەی چەند ساڵێکدا ١٧ کۆبونەوە ڕیکدەخەن وە بەیارنامەی هاوبەش دەردەکەن. پەیوەندیەکی لەو شێوە لە نێوان هێزەکانی ئۆپۆزسیۆندا زیاتر بۆ هاوپەیمانی وە یان بەرەی هاوبەش وە یان لە هەر بارەکدا بۆ جۆرێک هاوکاری ناودەبرێت.دیپلۆماسیەت ناوەکی گونجاونیە بۆ ڕێکخستنی کۆبونەوەی بەردەوام ودەرکردنی بەیاننان و بەیارنامەلەلایەن هێزەکانی ئۆپۆزسیۆنەوە.
پێکهێنانی کۆمیتەی دیپلۆماسی بۆ هێزە ئاپۆئیستەکان لە ڕاستیدا سیاسەتەکی ستراتیجیە. یەکەک لە شێوەکانی کۆنفیدرالیزمی ئۆجەلان شیوە بەخشینە هەربەم دەستەواژەی دیپلۆماسیەی نیوان هێزەکوردیەکانە.لەپلاتفۆڕمی کۆنفیدرالیزمی دیموکراتیک ڕادەگەنرێت"یەکەک لە ئەرکە بنەڕەتیەکانی میللی فراوانکردنەوەی دیپلۆماسیەتیەکی تەواوەتی لەنیوان کوردەکاندایە". ئەڵێن فیدراڵەکان لە ناوچە جیاوازەکانی کوردستاندا ئەبێت لەگەڵ یەکدا پەیوەندیەکی ڕێکخراویان هەبێت وە"کۆنگریەی دیموکراتیکی میللی ئەتوانێت وەها دەورێک بگێڕێت."

کۆمیتەی دیپلۆماتیکی ئاوەهایی پێکهاتو لە هێزە ئیسلامی وناسیۆنالیستەکان لە هەرچوار پارچەکە ڕیک هەمان سیاسەت کردەیی دەکاتەوە. بەندەکانی بەیارنامەی ٣٣ گروپ لەبنەڕەتدا لەبارەی بەپێگەی هێزە ئاپۆئیستەکانەوەیە لە تورکیا وسوریا وعێراق لەژێر ناوی ڕۆژئاوا وڕۆژهەڵات وباشور وهیتردایە .بەیارنامەکە هێزەکوردیەکانی ئێرانیش ئامۆژگاری دەکات کە یەکبگرن.لە ڕاستیدا ئەوەی کە بەدیپلۆماسی ناودەبرێت پەیوەندی نیوان ئەو هێزانەو ڕاگیاندنی پشتیوانیانە لە یەکتر.ئەمە هێڵێکی سیاسیەو جۆرێک لە هاوپەیمانی وهاوکاری سیاسیە کە ئەبێت بلۆک وبەرەو وەهاوپەیمانی لەدەوری سیاسەتە ئاپۆئیستیەکان ناوەکی بۆ ناونیشانترە

بەی. ئامادەی هێزە ئیسلامیەکان لەم بلۆکەشدا وەک لە هەڵوەستی ئۆجەلانەوە بەرامبەر بە ئاین سەرچاوە دەگرێت.

بڕیارنامەی کۆمیتەی دیپلۆماسی:ستراتیجی یان تاکتیک؟

کاتێک بڕیارنامەی۳۳ گوپ بڵاوبوەوە ودواتر ئیمە ڕەخنەمن لێگرت کۆمەڵە ڕایگەیان کەلەو کۆبونەوە دیاریکراوەدا بەشدارنەبون وە هاتنی ناویان لە خوارەوەی بڕیارنامەکەدا هەڵەیەکی هونەری بوە. ئەمە مایەی دڵخۆشیە. بەڵام لە هەمان کاتدا کۆمەڵە بەرگری لە بەشداری لەو کۆمیسیۆنەدا دەکات وە جگەلە هەڵەیەکی هونەری ڕەخنەیەکی تری لێی نیە.
بەشداربونی هێزە ئیسلامی وئاینیەکان لەو کۆمیتەیەدا کارێکی بەڕێکەوت نیە. هەربەوشێوەی کە بینیمان لە ستراتیجی پ ک ک و فەلەکەکەیدا هێزە ئیسلامیەکان پیگەی تایبەتیان هەیە. کلتورو ئاکاری ئیسلامی بەشێکی گرنگی مۆدێرنیتەی دیموکراتیە لە بەرامبەر مۆدێرنیتەی کاپیتالیستیدا وەلەسەر ئەم بنەمایە ئەبێت ڕیکخراوە ئیسلامیەکان پەیوەندی وهاتوچۆیەکی چالاکیان هەبێت.حکۆمرتی ئیسلامیش لەناوەند گرنگ نیە لەبەر ئەوەی لە چوارچێوەی کۆنفیدرالیزمدا هیچ شوێنێکی نیە.لەبەر ئەوە ئەکرێت لەکەناری هێزە ئیسلامیەکاندا بوەستی وە سیاسەتێکی هاوبەش بەریتە پیشەوە. ئەم هێزانەلە ڕوانگەی ئۆجەلانەوە بە ناوچەکە نەک تەنها پێگەیەکی تایبەتیان هەیە بەڵکو ئەبێت پارێزگاری لەئاین وشوناسی ئاینیش دەکەن.

بەبۆچونی من بەشداری کۆمەڵە لە بلۆکێکی لەو شێوەیەدا بەمانای ئەوەنیە کە کۆمەڵە ئەو تیئۆریانەی لاپەسەندە، ئەویش لایەنگری ئاکاری ئاینیە، وەیا وابیردەکاتەوە کە کیشەی کۆماری ئیسلامی نیە بەڵکو ئەبێت خەڵک خۆی دیموکراتیزە بکرێتلە خوارترەوە ئاماژە بەو هەژماردنانە دەکەم کە بۆئەم هەڵوەستگیریانە گەشتوە. بەڵام هەر حاڵ ئەم هەژماردنە هەرچی بێت لەم ڕاستیە ناگۆڕێت کە کۆمەڵە بەکردەوە ئاگایانە یان بێ ئاگایانە لەگەڵ سیاسەتێکی کۆنەپەرستانەی سەرچاوەگرتو لەئەم بۆچونانەوە هاوڕایە.

ئەم سیاسەتانە بە ناسیۆنالیزمی ئۆجەلانی ستراتیجیە. بۆ پژاک وکودارو کۆمەڵەی ئیسلامی وئیزیدیەکان وهیتر ئەمە کارێکی سیاسی وبناغەییە. ئەیانەوێت بلۆکێک پێکبهێنن تا شوناسی نەتەوەیی وئاینی وڕەگەزیان بە فۆرمی بناسرێت وەنەک هەر بەڕەسمی بناسرێت بەڵکو وەک پێوەری سیاسەت وستراتیجی دابنرێت وە دیموکراسیش لەسەر بنەمای ئەو شوناسانە پێناسەبکرێت.واتە هەمان ئامانجێک کە ناسیۆنالیزمی

نەریتی،حیزب دیموکرات وعەبدوڵای موهتەدی وئەوانیتر لەو کۆنفرانسەدا بەشوێنیدا ئەگەڕێن.لەوێدا ناوی فیدرالیزم.لێرەدا ناوی کۆنفیدرالیزمە.

من هیچ ڕەخنەیەکم لەوە نیە کە کۆمەڵە تەنانەت لەگەڵ هێزێکی ئیسلامیش دانیشتن هەبێت.ئەبێت ببینین کە ئامانج وناوەڕۆکی ئەو دانیشتنە چیە.لە پاش شۆڕشی ۵۷(۷۹)یشدا کۆمەڵە لەگەڵ نوێنەرانی کۆماری ئیسلامیدا دانیشتنیان هەبوو بەکورتی لە پێگەی هێزەوە.کیشەکە ئەوەیە کە کۆمۆنیزمێک کە ڕەخنەی لە بزوتنەوە خەت وبەرنامەی سیاسی ئەحزابە ئەجەلانی نەخستوەتەوە وە دواتر لە ژێر ناوی دیپلۆماسیەتدا لەگەڵ ئەوان وهاوپەیمانە ئیسلامیەکانیاندا،هەتا وەک چاودێر،دانیشت پاش لە دانیشتنیان هەبێت،بەکردەوە ئاو بەئاشی ناسیۆنالیزمی کورددا دەکات.ئەگەڕێدرێت بە هێزێک لەخزمەت بەهێزکردنی ئەم بلۆک و ئەم هەڵوێستگیریە ناسیۆنالیستیە.

بەبەچونی من دەلیلی بەشداربونی کۆمەڵە تیئۆریە ئاپۆئیستیەکان نیە وە تەنانەت ناسیۆنالیزم نیە.باوەڕناکەم کە ناسیۆنالیزمی جۆری ئەجەلان تیئۆریەکی جێگا پەسەندی زۆرێک لە کادیانی کۆمەڵە بێت.هەژمارکردنی ورد وکردەیی پراگماتیستی کۆمەڵەی بە ئەم سەرولەژێر بردوە.بەوشێوەیە بیردەکەنەوە کە پاش لاوازبونی حکومەتی ناوەندی لە کوردستان ئەحزابی چەکداری تازە دێنەمەیدان وە لەسەر ئەم بنەمایە ئەبێت لەئەمڕۆوەلە کەناری ئەم هێزانەوە بوەستیت.ئەگەر لایەنی بەرامبەر-هێزەکانی کەمپی بارزانی-هیزی چەکداری خۆیان هەیە کۆمەڵەش ئەبێت لە کەمپی تاڵەبانی شوەن بگرێت هەتا سەری بەبێ کڵاو نەمێنێتەوە.ئەمە باشترین و گەشبین ترین ڕونکردنەوەیە کەمن دەتوانم لەکێشەکەی بدەم بەدەستەوە.

ئەم هەژمارکردنە وردە تەنانەت پراگماتیستیش نیە.دەرک و وێنەکردنی ئەم ڕاستیانە نابێت کێشە بێت کە لەبارودۆخی ڕاپەڕین و هاتنەسەر شەقامی هێزە چەکدارەکان،حیزبێک کە چین و شەقام وجەماوەری خەڵکی لەگەڵدابێت هێزی چەکداریسی دەبێت هەڵسوڕاوانی هەرئەم بزوتنەوە کۆمەڵایەتیانە سبەی لەگەڵ لاوازبونی حکومەتی ناوەندیدا چەکدار ئەبن وە لەڕیزی حیزبێکی چەپدا دەوەستنکە هەرلەئەمڕۆوە وشەی دە وداواکاری و ئامانجەکانیان لەبەرامبەر هێزە نەتەوەیی وئاینی ناسیۆنالیستیەکاندا نوێنەرایەتی دەکەن.

کۆمۆنیستەکان دەتوانن بە پشت بەستن بەهێزی کۆمەڵایەتی کرێکارانی کوردستانی ئێران کە بەشێکن لە چینی کرێکاری ئێران،لەگەڵ پشتبەستن

بە بزوتنەوەی ڕزگاری ژنان کە بەشێکن لە خەباتی ژنانی سەرانسەری ئێران،وەیان ئاتەئیستەکان ودژی ئاینەکانی کوردستانیش بەوشێوەیە پایەیی کۆمەڵایەتیان هەبێت کە کاتی خۆی هات چەکدار ببن وە ڕێگەی خۆنمایش کردنی ئەحزابی چەکداری ناسیۆنالیست نەدەن.ئەبێت لە کۆمەڵە بپرسیت بۆچ هەیەک میوانی ناسیۆنالیستەکانن؟مەگەر کۆمەڵە لە سالی ٥٧دا چۆن گۆڕا بەهێزێکی چەکداری بەهێز؟ئیبراهیمی عەلیزادە سالی ڕابردو چەند مانگ دوای ئاڵوگۆڕیەکانی دیماە(دیسەمبەر)٩٦لەگەڵ مندا قسەی دەکرد ئەیوت ئێمە لەماوەی چەند مانگدا لەگەڵ ئەوەدا کە حیزبی دیموکرات تفنگەچی زۆرتری هەبوولە خواروی کوردستان بوینە هێزی یەکەم.ئەمەش کە کۆمەڵگە چەپتر بوەو کۆمۆنیستەکان پێگەیەکی یەکجار یارمەتیدەرتریان لەسەردەمی ٧٩هەیە بەڕێگەی یەکەم ئەتوانە وەک هێزێکی چەکداریش بگەڕدرێت بەهیزی یەکەم لەکوردستان.

بەڵام کۆمەڵە بیرکردنەوەیەکی تری هەیە بە ئاڵوگۆڕەکان و بەشوین ستراتیجێکی ترەوەیە.بە کۆمەڵەش،وەک هاوڕێکانی لە “کۆمیتەی دیپلماتیک”،پەیوەندی نێوان هێزە ناسیۆنالیستی-ئیسلامی تەنها پەیوەندیەکی تاکتیکی و دیپلۆماسی نییە بەڵکو کارێکی ستراتیجیە.کارێکی ستراتیجی هەستانە لە بە هیوایی لە ئاڵوگۆڕەی سەرتاسەری و دەورگێڕان لەو ئاڵوگۆڕانەدا،وە حسابکردن لەسەر ئاڵوگۆڕە ناوچەییەکان .جۆرێک لە”کوردستانی ئێران”دورکەوتنەوەو بە”ڕۆژهەڵات”نزیک بونەوە.بە دەربڕینێکی تر بە کۆمەڵەش وەک ئەوانەیتری فەلەکی پ ک ک ،ستراتیجی ناوچەیی-چوارپارچەیی-،و تاکتیکی سەراسەی-لە پەیوەند لەگەڵ بەدەولەتی ناوەندی-یە.کۆمەڵە بەکردەوە ڕەوتی ئاڵوگۆڕە وئایندەی سیاسی خۆی نەک ئاڵوگۆڕەی سیاسی لە ئێران بەڵکو لە ئاڵوگۆڕەی ناوچەکەدا ئەبینن وبەشوینیەوەن.
پرسیاری بنەڕەتی ئەوەیە:ئایا وەک کۆمۆنیستێک،ئایا وەک کرێکارێک لە کوردستان وەهەتا وەک تاکێکی ئازادیخواز،چارەنوسی خەڵکی کوردستانی ئێران ئەبەستیتەوە بە ڕوخانی دەوڵەتی ناوەندیەوە لە ئێران وەیان بە ئاڵوگۆڕە لە سێ پارچەکەی تردا؟ئایا سراتیج و ئاسۆی ئەوە ناوچەییە یان لە جوغرافیای سیاسی ئێرانداندایە وسەرتاسەریە؟ئایا کرێکاری کوردستان بەبەشێک لە چینی کرێکاری ئێران دەزانیت وەیان بەبەشێک لە گەلی کوردو ڕۆژهەڵات؟وەڵام بەم پرسیارانەیکە ئەمەیە سنوری نیوان کۆمۆنیزم وناسیۆنالیزم دیاری دەکات.

لە ئێران ئەمڕۆ خەباتی بەردەوام لەکوردستان لە بنەڕەتدا تایبەتمەندی سەرتاسەری هەیە.ئەمڕۆ هەڵسوڕای بزوتنەوەی کرێکاری لە

کوردستان ڕوخساری سەرتاسەری بزوتنەوەی کرێکارەیە لە ئێران.ئەو ڕوخسارانەی کەلە ئەهواز هاوڕێی کرێکارانی پۆڵا ڕۆشتبونە ڕیزوەو هاوپشتیان ڕاگەیاند لەگەڵ کریکارانی مانگرتوی هەفتەپەدا.
لەم دوایانەدا نوسینێکی مەجیدی حوسینیم خوێندەوە سەبارەت بە خەباتی خەڵکی مەریوان.وێنەیەکی زیندو ئەدات لە خەباتی ژنان،لە خەبات لە بەرگری لە مافی مناڵان،خەبات لەدژی تێکدانی ژینگە،جۆرەها لیژنەو دامەزراوەی ئین جی ئۆی ناڕەزایەتی و هەتا لەبەرگری لە مافی ئاژەڵان و هیتر وهیتر.لەو ڕاپۆرتە کورتەدا ل□وتکەی ئینسانیەت ول□وتک□ی جیهان□داگری داواکاری و هێوا ئینسانیەکان لە شارێکی بچوکی وەک مەریواندا ئەبینیت.مەریوان تونها نمونەیەکە.هەرکەسێک بەشوین ئاڵوگۆڕە سیاسیەکانی کوردستان لە سەراتاسەتی ئێراندا گەڕابێت وەها بیرکردنەوەیەکی دەبێت.

ئەمڕۆ خەڵکی کوردستانیش وەکو خەڵکی تاران و تەبرێزو ئەهواز لە دژی مەزهەب،لەدژی هەژاری ونا ئەمنی ئابوری و بێ مافی وسەرکوت،لەدژی هەر جۆرە هەڵاوادنێک،لەبەرگری لە مافەکانی ژنان ولاوان و خانەنیشینان،لەبەرگری لە ژینگە وتەنانەت مافی ئاژەڵان وهیتر وهیتر هاتونەتە مەیدان.ئەم بزوتنەوە ناڕەزایەتیە ڕەوا و ئینسانیە هەموو شارەکانی کوردستان وشارەکانی ئێرانیشی گرتوەتەوە.لە بارودۆخێکی وادا کۆمۆنیستەکان دەتوانن وەک نوینەرو ئاڵا هەڵگری ئەم داواکاریە ئینسانی وبزوتنەوە مافخوازو پێشڕەوە،هێرشێکی فراوان لە دژی هێزە ناسیۆنالیست وتیئۆریەکان وسیاس□□ت□ ئیسلام پەروەرو پرۆ-کۆماری ئیسلامیەکانی ئەوانە ڕێکبخەن.کۆمۆنیستیکی وەها دەتوانێت لەگەڵ هەر هێزێکدا باسو گفتوگۆ بکات.بەڵام کۆمەڵە ب□ پێچەوانەوە دەجوڵێت.سیاس□□تی کۆمەڵە،نەک بەوشێوەی کە بانگەشەدەکات پەیوەندی دیپلۆماسی،بەڵکو هاوڕێی لەگەڵ هێزە ناسیۆنالیست وئیسلامیەکاندایە کە بەفەرمی و بەکردەوە لە کەمپی کۆماری ئیسلامیدا وەستاون.

وەڵامی کۆمەڵە بەم ڕەخنەی کە بۆچی لەگەڵ هیزە ئیسلامی وناسیۆنالیست□کان کۆمیسیۆنی دیپلۆماسی تان پێکهن□اوە وە بڕیارنامەیەکی لەو شێوەیە دەرئەکەن ئەوەیە کەهەڵەی هونەری بوە.ڕەخنەی سیاسیان نیە.ئەڵێن کۆمەڵە وەک ئەندامی چاودێر لەو وەهاکۆمیتەیەدا بەشدارەو ئەو دانیشتنەی کە بڕیارنامەی جێگەی باسی تیدا دەرچوە بەشدار نەبوە.وای دانێین کە کۆمەڵە لەبنەڕەتدا لەوەها دانیشتنێکدا بەشدار نەبوە.پرسیارەکە ئەوەیە کە ڕەخنەتان لە بڕیارنامەی ئاپۆئیستی وسی وسێ لایەنە واژۆکارەکەی چیە؟ناتوانیت

ل□ بەرامبەر تیئۆری وسیاسەتی کۆنەپەرستانەی ئەم هێزانەدا بێدەنگ بێت وەلە بەرگی دیپلۆماسیدا لە ستراتیجی بزوتنەوەکانی تردا نوقم ببیت.

کۆمۆنیستەکان دەتوانن لەگەڵ هێزە ناسیۆنالیستەکاندا پەیوەندی ودیالۆگ وقسەوباسیان هەبێت. ئەمە کارێکی سیاسی-دیاریکراوە ناتوانیت لە پیشەوە بڵێیت لەگەڵ ئ□و□□زی ناسیۆنالیست یان ئیسلامیدا لەهیچ بارودۆخێکدا ناتوانیت گفتوگۆ بکەیت. لەکۆتاییدا بەومەرجەی وەک بزوتنەوەی کۆمۆنیستی قورسایی خۆتان لەگەڵ بزوتنەوەی چینایەتی هێزەکانی لایەنی گفتوگۆ، لێرەدا ناسیۆنالیزم ولەگەڵ ئەو ئاسۆو ئایدۆلۆژی وسیاسەتەی کەناسیۆنالیزمی کورد ل□ بەردەم خەڵکدا دای ئەنێ، هاوسەنگ بێت. دیپلۆماسی ئاوەهایی کۆمەڵە بەپێچەوانە، ڕادەست بونی تەواوە بەستراتیج وسیاسەتەکانی ناسیۆنالیزمی کورد.

وەڵامێکی تریان بە ڕەخنەکانی ئێمە سەرڕای هەڵەی هونەری ک□ بەڕەخنەکانی ئیمەیان داوەتەوە ئەمە بوو کە کۆمەڵە ڕیکخراوێکی کۆمەڵایەتیەو ئەوکۆمۆنیستانەی کە ئەم کەموکوڕیانەی ل□ ئیمەی ئەدۆزنەوە کۆمەڵایەتی نین.
ڕاستە کۆمەڵە ڕێکخراوێکی کۆمەڵایەتیە بەڵام دەزانی ل□ بەرچی؟ ل□ بەر کۆچی مەریوان، ل□ بەر ڕاپەڕینی سنە، ل□ بەر چەکداماڵینی سوپای ڕزگاری لە ڕۆژێکدا لە ساڵی ٥٨ (١٩٨٠). ل□ بەر داماڵێنی چەکی هێزێکی سیاسی کە ئەمڕۆ کۆمەڵە لەگەڵ وەچەکانیدا بوەتە هاوڕێ. کۆمەڵە ل□ بەر پەیوەندیەباشەکانی لەگەڵ هاوشێوەکانی شیخ عیزەدین حسێنی کۆمەڵایەتی نەبویەوە. هێزێکی کۆمەڵایەتی بوو کەتوانی بە هێزی خۆی کەسانی وەک شێخ عیزەدین بەشوێن خۆیدا ڕاکێشێت. بەهێزەوە لەسەر مێزی گفتوگۆ لەگەڵ نوێنەرانی کۆماری ئیسلامیدا دانیشێت وەکاتێک ملیان بەداخوازیەکانیان نەدان وەک دەربڕینی ناڕەزایەتی گفتۆگۆکان بەجێ بهێڵن. سنە بگرێت بەدەستەوە. کۆچی مەریوان ڕێکبخات. قارەمانی وەک سدیق کەمانگەری ه□ بێت. کۆمەڵە کۆمەڵایەتیە بەڵام دڵنیابن بەم سیاسەتانە بنکەی کۆمەڵایەتیەکەتان لەدەست ئەدات. هاوڕێی لەگەڵ ناسیۆنالیستەکاندا کۆمەڵە کۆمەڵایەتی ناکاتەوە، بەپێچەوانەوەگۆشەگیرو پەراوێزی دەکات.
هاوڕێی لەگەڵ هێزە ناسیۆنالیست-ئیسلامیکاندا ناتوانیت بە دیپلۆماسی وهەڵەی هونەری وکۆمەڵایەتین وهیتر پاساو بدەیتەوە. ئەوانە وەڵام نین.

ئەرکەکانی کۆمۆنیزم لەکوردستان

لە كۆتا بەشى ئەم سيمينارەدا ڕێگەم بدەن كە چاوەڕوانىەكان لە كۆمۆنيزم لە كوردستان بخەمە ڕو.ئومێدەوارم كە ئەم باسە كاريگەرى ئەرێنى لەسەر كۆمەڵە هەبێت.باسەكەى من لەبارەى چەپ وڕاست وهيتر لەو ڕێكخراوەدا نيە.وەك كۆمۆنيستێك ڕوى د□م□م دەكەمە كۆمۆنيستەكانيتر.

ئێمە وەك حيزبى كۆمۆنيستى كرێكارى هەموو هەوڵێكمان ئەوەيە كە ڕەخنەيەك كەلەم سيمينارەدا ڕونم كردەوە ب□□ي□ن بە قسەوباسى گشتى.كۆمەڵە وهەر هێزێكى كۆمۆنيستى ئەمڕۆ دەتوانێت بەپلەيەكى زياترەوە لە كۆمەڵەى چەند ساڵ دواى ساڵى٥٧بگۆڕدرێت بە هێزێكى كۆمەڵايەتى لەئێران وبەتايبەتى وبەدياريكراويش لەكوردستان.لەبرى ئەوەى بزوتنەوەناڕەزايەتيە جەماوەرى لەمەيدانە جياوازەكان لەدەورى هيواو ئامانج وسياسەتەكانى چەپ پێكهاتوەو دەڕواتە پێشەوە.پێچەوانەى شەپۆل لەكوردستان ناسيۆناليزمى كوردە.ڕەوتى خەبات لەكوردستان لەب□رز□و□ندى ئێمەيە.

لەناو ئەم بارودۆخەدا وەكو سەرخەتى ڕەفتارى كۆمۆنيستى لەگەڵ ناسيۆناليزمى كورد دەتوانرێت ئەم خاڵانەى لەخوارەوە هات□ ه□ژماربكەيت:

-خا□ى ي□ك□م ل□بار□ى ئ□رك□كانى ك□مۆنيزم ل□كوردستان □□خن□ى □□شن و □اشكاو وقو□ ل□ ئاپ□ئيزم.ل□ ئ□ران ئاين ون□ريت□كان وكلتورى ئاينى كە ئاپۆئيزم خوازيارى ژياندنەوەيەتى دەمارى لە ڕۆژگارى خەڵكدا دەرهێناوە.كۆمارى ئيسلامى حكومەتى""فاسەكان" وەيا نوينەرى"مۆدێرنيتەى كاپيتاليستى"نيە بەڵكو نوێنەرو پاسەوانى ڕژێمى كاپيتاليستيە كە چل ساڵەبەزۆر ئيسلامى خۆى لەدەسەڵاتدا پاراستوە.وە ئەمڕۆ شارەزايانى جيهانى چينێك كە لەئێران لە ڕێگەى حكومەتى ئاينىەوە نوێنەرايەتى دەكرێت بۆچون وتيئۆريەك دەخەڕو هەتا بۆ ئيسلام وە بەتەواوەتى ئاين لە دەوڵەت ولە سياسەت جێبكەنەوە.ڤيرژنى كوردى ئەم بۆچونانە لە ناوچەكە پلاتفۆڕمێكى تازەى داوەتە ناسيۆناليزمى كورد.

نابي□ □يگە بدرێت ئەم هەوايە كرێكارانى كورد وەيان كۆمۆنيستەكانى كوردستان لەگەڵ خۆيدا بەرێت.نا بێت ڕێگە بدرێت خەڵكى كوردستان بەو شێوەيە تێبگەيەنرێن كە گوايە دەردى ئەو كۆمارى ئيسلامى وحكومەتى چينايەتى نيە بەڵكو ئەوفارسانەن كە شوناسى ڕەگەزى كورديان لەبەبچاونەگرتوە.ئەم بەڕەي□ بپێچينەوە.ئەبێت بەقوڵى پ ك ك و ئاپۆئيزم بخرێنە ژێر ڕەخنەوە.ڕەخنەيەكى وەها گرنگيەكى بەهێز پەيداكردوە.نەك تەنها لەبەر پ□ژاك،كە هەر چۆن بێت دەورێكى

پەراوێزی لە ئاڵوگۆڕەکاندا هەیە، بەڵکو ل□ بەر طێڕوانین وپارادایم وبارودۆخێک کە ناسیۆنالیزمی کورد لە هەموو ناوچەکە دروستی کردوە.

ئێمە ل□ بەرامبەر مۆدێرنیتەی کاپیتالیستیدا مۆدێرنیتەی سۆسیالیستی دادەنێین.کڕێکاری کورد کە ناچارە هەمو ڕۆژێک هەشت کاتژمێر کار بکات وە تازە هەشتەکەشی لە گرەوی نۆدایە لەگەڵ هیچ جۆرە ئابوریەکی کۆمۆناڵ وئەکولۆجیکی ناگەیت بەئازادی.ئێمە بەرگری لە هەموو مافەکانی خەڵکی دەکەین وە پشتیوانی ل□ه□ونگاوێکیان دەکەین لەپیناوی دەستەبەرکردنی مافەکانیاندا.بەڵام بە تێپەڕبون لە مۆدێرنیتەی کاپیتالیستی تەنها دەتوانیت بگەیت بەسۆسیالیزم.کەسێک کەنەیەوێت کۆیلایەتی کرێ بخات وایدانێین کە باشترین نیازی دەربارەی دیومکراسیش هەبێت.ناچارە پشتوێنی لەملی کرێکاران توندبکات.ناتوانیت لە ژێری سەرمایە نەدەیت ودیموکرات بیت.تێپەڕین لە مۆدێرنیتەی کاپیتالیستیەوە بۆ مۆدێرنیتەی دیموکراتیک پوچە.دیموکراسی خۆی ڕیوایەت ودەربڕین ولادانی کاپیتالیستی ئازادیە.لەمۆدێرنیتەی کاپیتالیستیەوە ئەبێت تێپەڕیت بۆ ئازادی.لەمۆدێرنیتەی کاپیتالیستی ئەبێت بۆئازادی تێیپەڕێنیت وە ئازادی واتە گێڕانەوەی ئیرادە بۆ ئینسان.ئازادی واتە جەبری ئابوری لەسەر ئینسان وەلابنێیت.
سەبارەت بەمەسەلەی میللی ئێمەکۆمۆنیستەکان مافی جیابونەوەی خەڵکی کوردستان بەڕەسمەیەت دەناسین.ئێمە ڕێگەچارەی کێشەی کوردو ستەمی میللیش بەپێکەوە ژیانی خەڵکی کوردستان لەگەڵ خەڵکی ئێران وەکو هاوڵاتی خاوەن مافی یەکسان دەزانین.

پارێزەری لە مافی هاوڵاتی بونێک کە ئۆجەلان لە جێگەیدا کوردایەتی وڕەگەز پەروەری دائەنێت لەبنەڕەتدا باسی ئێمەیە.ئێمە دەلێین خەڵکی ئێران سەربەخۆ لە پەیوەندیان بە کورد وعەرەب وتورک وبەلوج وفارس وشیعەو سونە وهیتر ئەبێت لە هەموو بوارەکاندا مافی ب□ت□اوەتی یەکسانیان هەبێت.نوسین وخوێندن وڕاگەیاندن وهەبونی ئەدەبیات بەزمانی دایک تایبەت بە خەڵکی فارسی زمان نیە، بەڵکو مافی خەڵکی کورد زمان وتورک زمان وعەرەب زمان وئەوانی تریشە.هەربەوشێوەیەلە بابەت کلتورو وجلوبەرگ وبارودۆخ وخزمەتگوزاری ئابوری وکۆمەڵایەتیەوە.ب□ت□اوەوەتی نابێت لەهیچ بوارێکدا هیچ هەڵاوارد□ک هەبێت.ئەگەر ئەدەبیات وڕادیۆ وتەلەفزیۆن بە زمانی فارسی هەیە بەزمانەکانی تریش ئەبێت هەبێت وە بەفەرمی بناسرێت. سەرچاوەئابوریەکانی وڵات ئەب□ت□رخان بکرێت بۆ هەمووهاوڵاتیان و وە هەموو خەڵکی ئێران ئەبێت لە ستانداردەکانی

خۆشگوزەرانی یەکسانی بەهرەمەندبن.

رێگە چارەی ئەمە بە کیشەی کوردستان دابینکردنی مافی هاوڵاتیبونی یەکسانە لە هەموو بوارەکانی سەرەوەدا .لەگەڵ ئەمەشدا ئەگەر خەڵکی کوردستان پەسەندیان نەکرد ئەتوانن جیاببنەوە.ئیمە ئەم مافەش بەفەرمی دەناسین.ئیمە یەکەمین حیزبێک بوین کە ڕامان گەیاند ئەگەر لە بارودۆخێکی دیموکراسیدا خەڵکی کوردستان دەنگ بەجیابونەوە بدەن ئەوە بەفەرمی دەناسین.بەڵام ئەگەر لە ئێران مانەوە بناغەی پێگەی ئیوە ە کۆمەڵگەدا بەپیچەوانەی سیاسەت وخواستی فیدراڵیستەکان وکۆنفیدرالیستەناسیۆنالیستەکان،ناسنامەی کوردی وئاینی تان نیە بەڵکو شوناسی ئینسانی ئەوە ویەکسانی تەواوە لەگەڵ باقی هاوڵاتیانی ئێراندا.ئەمە باوەڕمان وایە هەرجۆرە گۆڕانەوەیەک بە شوناسە نەتەوەیی میللی،چە لە شێوەی خودموختاری وچ فیدراڵی وهیتر،جیاوازی وهەڵاواردنی میللی چارەسەر ناکات بەڵکو بەپێچەوانەوە تەسبیتیدەکات و وبەدامەزراوەی دەکات.

فیدرالیزمێک کە ناسیۆنالیزمەکان دەیخەنە ڕوو لەمێژودا کارەکی پێشکەوتوانە بوە بەڵام فیدرالیزم بە پێکهێنانی کۆمەڵگەو دەوڵەتە گەورەکانی وەک سوئیس وئەلمانیا وئەمریکا.فیدرالیسمیک کە ئەیویست لە بەشەکان ودەستە ڕەگەزیەکان وئاینە جیاوازەکان میللەتەکی وڵاتێک دروستبکات وە نەک فیدرالیزمێک کە ئەیەوێت میللەتی وڵاتەکانی ئێستا دوبارە بگەڕیتەوە بە کۆمەڵگەی دەرەبەگایەتی! ئەم بەپاشەوە گۆڕانەوەیە لە مێژودا وبەمانای تەواوی وشەکە بەتەواوەتی کۆنەپەرستانەیە.فیدرالیزمی قەومی هیچ لایەنەکی پێشکەوتوخوازانەی تێدانیە.
-گۆشەیەکی تری ئەرکەکانی ئەمە جەختکردنەوە لەسەر خەباتی چینایەتیە لە جوغرافیای سیاسی ئێراندا.لەبەرامبەر ناوچەگەری ناسیۆنالیستەکاندا،کۆمۆنیستەکان ئەبێت ڕایگەیەنن ڕیشەی کێشەکانی خەڵک لەکوردستانی ئێران،لە هەژاری وبێ مافی ودەسەڵاتی ئاینی وسەرکوت ودیکتاتۆری وتوندوتیژی دژی ژنان وهیتر تەنانەت هەڵاواردن وچەوسانەوەی میللی،حکومەتی ناوەندیە لەئێران وە نەک دەوڵەت-میللەت بەگشتی!قسەی کۆمۆنیستەکان ئەبێت بەرگری بێت لە خەباتی چینی کرێکار و جەماوەری خەڵکی ئێران وتەواوی چوارپارچەکە دژی حکومەتە بەرژوازیەکان بێت.گەلێکی یەک پارچە گوایە چین وناکۆکی بەرژەوەندیە چینایەتیەکانی نیە وشوناسیشوناسە کوردیەکەیان هەموایەن هاوچارەنوس کردوە بونی لە دونایی دەرەوەدا بونی نیە.

ریفراندەم وبەڕەسمیەت ناسینی مافی جیابونەوە بە حیزبی کۆمۆنیستی

کرێکاری تاکتیکێکی دیاریکراوە،هەر کاتێک خەڵکی کوردستان بیانەوێت دەتـــوانن جیـــا ببنەو□ ب□ـــام ســـتراتیجی ئێمە ســۆشیالیزمە لە ئێراندا.ســتراتیجی ئێمە تەنـــانەت حکـــومەتی شـــورایی نیە لەکوردستان.هەنێک لە هیزە چەپەکان ڕەخنەیان لەگەڵ ئاپۆئیزم و هەمـوو ناسیـۆنالیزمی کـورد ئەوەیە خۆازیـاری پەڕلەمـانی کـوردنە لەکوردســتان وە نەک شـورا.ئەم ڕەخنەیە لەســەر ناسیۆنالیسـتەکان زۆرە.باسی ئێمە لەســەر شێـوازی حکـومەت لە کوردســتان نیە بەڵکـو ئەوەیە کەل□ بنەڕەتەوە بۆچـی کێشەی دەســەڵات لەدەرەوەی جوغرافیـای سیاسی ئێران دەخرێتە ڕوو؟ناتوانی وەڵام بەناسیۆنالیستێک کە گەلان لەجێگـــای چینەکـــان نیشـــان ئەدات ونکـــوڵی لەخەبـــاتی چینـــایەتی لەوڵا تێکداو ناوچەگەری ڕەگەزی وەک بنەمای ستراتیجی خۆی داناوە نـــاتوانێت بەدەســـەڵاتدارێتی شـــورایی لەکوردســـتان وەڵا بداتـەوە.وەڵام،شورای سەرتاسەری ل□ئ□راندا.

-ئ□زمونی کار□سات باری حکومەتی هەر□م نمون□ی□کی زیندوی کارکردی ب□رژوازی کوردی ل□د□س□□اتدا ک□ ئ□ب□ت ب□ ف□رکردن و وشیارکردن□و□ی جەمـاوەری کوردســتان بەکـاری بهـێنیـن.لە ڕەخنە لە ناسـیۆنالیزمدا کۆمۆنیستەکان ئەبێت ئەم کارنامەیە لەبەرچای هەمواندا دابنێن وە لەژێــــر خەیـــاڵ بڵاوکردنەوەکـــانی گەلی-میللی-قەومـــی-ڕەگەزی ناسیۆنالیـستەکان ڕیشەی چینـایەتی نایەکسانیەکـان وبێ مافیەکـانی خەڵک بهێننە دەرکیسنە دەرەوەو ئاشکرایکەن.ناسیۆنالیزمی کورد لە کوردستانی عێراق نزیکەی سی ساڵە دەوڵەتی خۆبەڕێو□ بەرو فیدراڵیان پێکهـێناوە.ئەم کارە بوەتە هۆی ئەوەی هەڵاواردنی میللی کە وەک دەرئەکەوێت هەمو هەموخەمی ئاپۆئیستەکانە لاواز ببیت بەڵام هەواڵێک لە ئـــازادی و خۆشگـــوزەرانی ومـــافی خەڵـــک نەبێــــت! دەوڵەتی"خۆماڵی"دەســەڵاتدارلە ئاکامـدا خەبـاتی نێـوان کرێکـارو سەرمایەدار بەرجەستەتر بووە.حکومەتی هەرێم ڕۆژگاری خەڵکی تاریک کردوە،گەنـدەڵی و دزی دەســەڵاتداران و تونـدوتیژی دژی ژنـــان و تەنانەت پەنابردن بۆ یاسا وپیرۆزیە ئاینیەکان هاوار دەکات وە ئەم کارە نەفرەت وبێزاریەکی گشتی دامێنی حیزبە دەسەڵاتدارەکانی کوردستانی عێراقی گرتوە.ئەگەر بیرتان بێت لە ناڕەزایەتیەکانی چەند ساڵی ڕابردودا لە سولیمانی خەڵک لە دژی حکومەتی هەرێم ڕژانە نێو شەقامەکان وە بەشیوەی نمونە دەسەڵاتی حکومەتی یان خستە ناو تابوت وبەخاکیان سپارد.ئەم ئەزمونە لە ڕاستیدا ڕەخنەی کردەییە لەو بۆچونـانەی هـاوشێوەی ئاپۆئیسـمە کە ڕێگە چارەی کۆمەڵگە بە بنیاتنانی فیدراڵی نەتەوەیی وجێگیرکردنی شوناسی میللی وڕەگەزی دەزانێت.

-داوین قسەی ئەمە کۆمۆنیستەکان لەبەرامبەر هەلومەرجی سیاسی وقسەوباسی ناسیۆنالیستەکوردەکاندا جەختکردنەوەمانە لەسەر ئینسانیەتی سۆشیالیستی.ئەمە لەبەرامبەر کۆمەڵگەی مەدەنیدا وەک مارکس دەڵێت"کۆمەڵگەی ئینسانی وئینسانیەتی کۆمەڵایەتی بووە"دادەنێین مارکس دەڵێت ماتریالیزمی کۆن،ماتریالیزمی میکانیکی جۆری فیئورباخ لە کۆمەڵگەی مەدەنی واوەتر ناڕوات، بەڵام خاڵی بەهێزی ئەمە،خاڵی بەهێزی ماتریالیزمی دیالەکتیکی ئەمە کۆمەڵگەی ئینسانیە.کۆمەڵگەی ئینسانی واتە کۆمەڵگەی بێ چین وبێ دەوڵەت.بۆ گەیشتن بە کۆمەڵگەیەکی ئاوەها سەرەتا ئەبێت دەسەڵات لەدەوڵەتە بۆرژواکان داماڵین.ناتوانیت دەسەڵات لەدەستی بۆرژوازیدا بهێڵیتەوەو لەخوارەوە کۆمەڵگە دیموکراتیزە بکەیت.

قسەی ئەمە ئەوەیە کە سۆسیالیزم هەمان ئینسانیەتەوئینسانیەت هەمان سۆسیالیزمە.قسەی ئەمە ئەوەیە کە خەڵکی ئێران و خەڵکی کوردستان لە خەڵکی دونیا چاو ڕەشترنین.سک هەڵگوشینی ئابوری ژیانی زۆرینەی خەڵکی گۆی زەوی بەرەو لەناوچون بردوە. ئاین بەتایبەتی لەناوچەکەدا ڕۆژگاری هەموانی ڕەشکردوە.لە ئەمریکاو ڕۆژئاوا دوبارە مەسیحیەتیان هێناوەتەوەمەیدان.ڕاسیزم و ناسیۆنالیزم وناسنامەی دەستکراوو دژی ئینسانی لە هەموو جێگایەک دادوبێداد دەکەن. نەتەوە چێتی دژی ئینسانیە لەبەر ئەوەی نەتەوە گەری بەپێی پێناسەکەی واتە باوەر بون بەوەی کە نەتەوەکەی لەپیشترەوچاوی لەچاوی ئەوانیتر ڕەشترە.ئەوەی کە ئەجەلانەکان تیئۆریزەی دەکەن وە دەرخواردی گەلان ومیللەتانی ئەدەن.ناسیۆنالیزمی فارس مافی مرۆق ئەکات، بە میراتی کوڕشی گەورە ناسیۆنالیزمی کوردیش ڕابردوی شارستانیەتی مرۆق ئەگەیەنێتەوە بە باپیرانی کوردەکان.بەستنەوەی مافی مرۆق بەکۆڕشەوە نیشانەی ڕێزگرتن لە مرۆق نیە،ڕێزنانە لە ئیمپراتۆریەتی فارس.هەر بەوشێوەیە کە بەستنەوەی لانکەی شارستانیەت بە باوباپیرانی کوردەکانەوە ڕێزدانان بە شارستانیەتەکان نیە،ڕێزلێنانە لەنەتەوەی کورد.ئەم بەچونانە دژی ئینسانیە.

ئەمانە سەرخەتی کارەکە کە ئەبێت کۆمۆنیستەکانی کوردستان ئەنجامی بدەن. ئەمە ئەرکەکە کە کۆمۆنیزمی کرێکاری لەبەردەم خۆیدا داناوە. ئەمانەوێت لەگەڵ هێزچەپەکانی تردا دانیشتن وگفتوگۆمان هەبێت وە هەمویان بانگەوازبکەین بۆ ئەم هەڵوێستگیری وسیاسەتە. ئەمە خوازیاری پێیوەندین لەگەڵ کۆمەڵە وهەموو ئەو کۆمۆنیستەکانەین کە هاوڕێی وهاوسەنگەرمان دەبن لەم خەباتەدا لەگەڵ ناسیۆنالیزمدا.کاتێک کۆمەڵە پێیوەندیکانی خۆی لەگەڵ

ڕێکخراوە کمنیستەکاندا ه□ن□وەشێنێتەوەو پەیوەندی لەگەڵ ئێمەدا ببڕێت جارێکی تر پیشانی ئەدات کە پەیوەندی لەگەڵ ئێمەدا تاکتیکی و لەگەڵ ئەواندا هاوڕێی ستراتجیە.

من لایەنگری یەکێتی کۆمەڵەم.لایەنگری ئەوەم کە کۆمەڵە هێزێکی ڕادیکاڵ وکۆمەڵایەتی بێت.هەرچەند زیاتر بەو شێوەیە بێت ئەوە ل□ بەرژەوەندی هەموو چەپ و چینی کرێکارە لە ئێران.من لایەنگری نزیکی وهاوکاری وئیئتیلافم لەگەڵ کۆمەڵە لە کۆتایدا لەدەوری تاکتیکەکان وسیاسەتەکان و هاوپەیمانیەتی ل□ بەرامبەر ئیسلامیزم،ل□ بەرامبەر ئاپۆئیزم وبەرامبەر ناسیۆنالیزم لەهەر شێوەوڕوخسارێکیدا.
ئێمە ڕامان گەیاندوە لە حاڵەتێکدا کە کۆمەڵە لەپەیوەندیەکانی لەگەڵ ناسیۆنالیستەکاندا پێداچونەوە بکات ئێمە ئامادی□ ب□رداوامی پەیوەندین.من ئومێدەوارم باسی ئەم سیمینارە لەناو ڕیزەکانی کۆمەڵەدا کاریگەرێەکی ئەرێنی هەبێت وە جارێکی تر کۆمەڵە لەکەناری هێزە کۆمۆنیستەکان ول□ بەرامبەر ناسیۆنالیزمدا ببینم*.

وەرگێڕانی: کاوە عومەر
٢٠١٩\٥\٢٥

□ وێناکردنی خەونێکی لەبیرنەکراو لەنێو شەمەندەفەردا … وەرگێڕان و لێدوان: سۆران محەمەد

بایۆگرافی:

جین نیکۆلاس ئارثەر ڕامبۆ لە (شارلڤێڵ) ی باکووری ڕۆژهەڵاتی فەرەنسا لە 20- 10- 1854 لە دایك بووە، لە هەرزەکاریدا دەستی کردووە بە نووسینی هۆنراوە. ڤیکتۆر هۆگۆ وەسفی کردووە بە (شکسپیری مێردمنداڵ)، جێپەنجەی دیارە بەسەر داهێنانی شاعیرانی پۆستمۆدێرن و نیگارکێشانی سوریالی و میوسیکژەنان.

کەی داهێنان و بەرهەمەکانی لە تەمەنی بیست ساڵیدا دوایان پێ هاتووە، واتە لە نێوان تەمەنی (17- 20)ساڵییدا، ڕامبۆ بە شاعیری یاخی ناوزەد دەکرێت. لە نێوان سێ کیشوەردا سەفەرە دوایی نەهاتووەکانی دەست پێ کرد، هەتا لە تەمەنی 37 ساڵیدا و لە 10-11- 1891 بە نەخۆشی شێرپەنجە کۆچی دوایی کرد لە پاش ئەوەی قاچی بڕدرایەوە.

دەقێکە: خەونێکی زستان

لە زستاندا سەفەر دەکەین لەناو فارگۆنێکی پەمەیی کوشن شین.
ئێمە باش دەبین، هێلانەی ماچێکی شێت چاوەڕوانە، لە هەر گۆشەیەک.
.
تۆ چاوت دادەخەیت تا لە پەنجەرەکەوە نەبینیت، سێبەری ڕوگرژی ئێوارە،
وەڕینی ئەو وەحشانە، بە ڕەو تێدەپەڕن بە لاماندا
هی گورگە ڕەشەکان و خێوە ڕەشەکان.
.
پاشان هەست بە ڕوومەتت دەکەیت زۆر توند ختوکەی دێ
ماچێکی بچوک وەک جاڵجاڵۆکەیەکی شێت بەسەر ڕوومەتتا ڕا بکات.
.
ئەنجا دەڵێیت: بیگرە!" سەرت شۆڕکەوە
– وئێمەش بەکاوەخۆ لە دووی ئەو بونەوەرە دەگەڕێین
– هەندێ دوور سەفەری کردووە…

خوێندنەوەیەك بۆ ئەم دەقە:

خوێنەری ئەزیز! بیهێنە پێشچاوی خۆت هەرزەکارێکی بلیمەتی تەراو لەماڵێکی پڕ ئاشوب، تەراو لە دایکێکی پارێزگارو کاسۆلیك، تەران لە بەرپرسیاریەتیەك لەگەڵ بەواو تێگەشتنەکانی ناخدا یەکانگیر نەبن، لە کاتێکدا باوك لە خزمەتی سەربازیدایە لە دەرەوەی وڵات. سەفەرێك لە سەدان سەفەر؛ کەی و چۆن؟ ئەم شیعرە ئەو وەڵامەمان پێ دەدات:
هەڵهاتن و خۆهەڵدانە ناو شەمەندەفەرەکەوە، لە ناوچەیەکی دوورە دەستەوە بەرەو شارە گەورەکان، ڕەنگە بە گیرفانی بەتاڵیش بووبێت، لە وەرزی سەرماو ئەو کاتانەی هەموو شتەکان دەیبەستن، سات ئێوارەیەو هەموو بوونەوەرەکان رووەو ماڵەکانیان دەگەڕێنەوە، بەڵام رامبۆی شاعیر هەڵدەت، بۆ کوێ؟ نازانرێت؛ ڕەنگە بۆ باکووری فەرەنسا بێت یان ئەولاتر بۆ بەلجیکا، گەڕان بۆ دوای شتێکی نەزانراودا.

لەو ساتە وەختانەی کۆمەڵگای ئەوروپی پەیدە نایە دەزینەوە پیشەسازییە جۆراوجۆرەکان و هەندێك لە دەوڵەتەکانیش سەرقاڵی کۆلۆنیالیزم بوون وەکو مۆدێکی سەردەم و پێداویستییەکی گەشەسەندنن وپێلهاویشتنی زیاتر.

گەر سەرنج بدەیت لەشیعراندنی ئەو حاڵەتە دەگمەن و خەمگینە ئەوسا توانای مەزنی ئەو شاعیرەت بۆ دەردەکەوێت، ڕەنگە هەر خەونێك بێت و یان ساتە وەختەکی هوشیاریی بێت و بە خەو بچووێنرێت، جگە لە خۆی کەس لەو فارگەنەدا نەبووبێت، بەس ئەو ئاوها دیمەنەکەمان بۆ دەگوزێتەوە، کە چەند کاراکتەرێك لەوەدا ئامادەن، شێخێك کە بوونی نیە لە ژیانی رامبۆدا، گوایا ئازارو ناسۆرەکان ڕێ بە مرۆق دەدەن دە لای شێخێك جێبهێڵیت؟ بەتایبەتی بۆ کەسەکی سەرەڕۆی بلیمەت!
لە کۆتایی شیعرەکەدا ڕووبەڕووی ئەو لەکدانەوانە دەبینەوە سەبارەت ئەو بوونەوەرەی هێندە دوور سەفەری کردووە، ئەو جاڵجاڵۆکەیەی ختووکەی رومەتی دەدات چییەو کێیە؟ ڕەنگە هەمایەك بێت بۆ بەرجەستەکردنی نەست یان لاوازی بوونی خۆی لەو ساتەداو هەروەها ئاڵۆزی ناخ و بیرکردنەوەکانی وەکو تەونی جاڵجاڵۆکە، بەڵام واش ئاسان نییە مەردمنداڵێك بەرەنگاری ئەو هەموو ئەشکەنجەو سەفەرە دوورانە بێتەوە، یان ڕەنگە هەر دەربڕینەکی گەمەئامێزو دەنەوایی‌کردنەکی منداڵانە بێت، لە لایەکی تر ترسی هەرزەکارێك لە خەو و تاریکایی ڕێی دەچێت دەربڕینی ئەو حاڵەتە ساتەوەختییەی شاعیر بێت لەسەفەرەکدا خەمناکانە، بۆ شەمەندەفەرو بۆ پارێ بۆ شوێنەکی نەزانراو.

من وای بۆ دەچم ڕەنگە ئەم هۆکارەش بێت وای لە رامبۆ کردبێت کە لای ئاسایی بێت ئەم لاوازییەی دڵخی و ئاڵۆزییەی هزری وەکو جانەوەرێکی گچکە بچوێنێت کە جاڵجاڵۆکەیە، لە لایەکی تریشەوە هێشتا دڵی بە جۆرێك پابەندە بە ماڵەوەو بیر لەوە دەکاتەوە دوای دیارنەمانی ئەو، ئەوا چۆن ئەندامەکانی خێزانەکەی بەدوایدا دەگەڕێن و دەکەونە هەوڵپرسینی، (وهك لە دوا کۆپلەدا دیارە)، کەواتە ئەوەی وا دوور سەفەری کردووە خودی رامبۆیە نەك جاڵجاڵۆکە! ئەوانەش بەدوایدا دەگەڕێن دایکی و ئەوانی ترن، بزانن و سەرنج بدەن چەند جوان و وەساتایانە هەردوو ماناکەی لە چەند وشەیەکی کورتدا جێ کردووەتەوە، لە کاتێکدا ئەم شیعرەشی لەیەکەم ساڵی بە شاعیربوونیدا نووسیوە.

ئەگینا دەتوانین بپرسین: گوایا جاڵجاڵۆکە ئیشی بە ناو شەمەندەفەر چییە؟ ئەمەیە کامێرای شیعر کە وێنەی مەجازمان بۆ هەتایە بە

ناوازەترین شێوە بۆ دەنەخشێنێت و دەگوێزێتەوە. ؟
(چارلی ماك) كە دەقەكەی كردووە بە ئینگلیزی دەڵێت لەبەر چەند هۆیەك ئەم دەقەم هەڵبژارد؛ یەكێك لەوانە ئەوەیە كە بەربڵاو نییە زستان ببێتە جێی خەون بینین، بە تایبەتی لەو كاتەدا كە زۆر شت دەچنە سوچی متبوونەوە یان دەمرن، سەهۆڵ و سەرمای زستان وا لە مرۆڤەكان دەكات دەسەوسان بن.
شاعیر یەكەم كۆپلەی بۆ راناوی ئێمە نووسیوە، جا نازانرێت ئێمە كێین؟ ئەمەش زیاتر سەرنجی خوێنەر كەمەندكێش دەكات، لەكاتێكدا بە هیچ جۆرێك ناسنامەی شاعیر لەم شیعرەدا ئاشكرا نەكراوە.

سەرنجراكێشترین بەش لەم دەقەدا وەسفی تارماییەكانە، كە ڕەنگە میتافۆرێ بێت و دەرخەری ترس و گرفت و نیگەرانییەكانی خودی شاعیر بێت، بەڵام بە باسكردنی چاوداخستن هەوڵ دەدات كە لە یادی بكات و نیگەران نەبێت.
هەروەها (كازم جیهاد) كە كۆی بەرهەمەكانی رامبۆی كردووە بە عەرەبی دەڵێت: ئەم قەسیدەیە لە شەمەندەفەردا نووسراوە كاتێك رامبۆ لە ماڵ رایدەكرد بۆ برۆكسل و باكوری فەرەنسا لە نێوان 7-14 ئۆكتۆبەری1870دا.
لە كۆتاییدا جێی خۆیەتی بپرسین؛ گەر شیعر نەبووایە، ئەوا چ كامێرایەكی فۆتۆگرافی دەیتوانی ئەو دیمەنە فەنتازییە جوان و داهێنەرانەمان لەو ساتە تایبەتەدا هەر بە تازەیی بۆ هەڵبگرێت تا رۆژی ئەمڕۆمان چێشەی ئەدەبی لێوەرگرین؟!

سەرچاوەكان:

allpoetry.com/A-Dream-For-Winter -1
2-En.wiki. Arthur Rimbaud
3- stephen-spender.org/2011_prize/2011_14_commend_CM.html
٤- الآثار الشعرية الكاملة لـ آرثر رامبو – ترجمة كاظم جهاد، ٢٠٠٧

دەقەكە بە ئینگلیزی:

A Winter Dream

In winter we’ll travel in a little pink carriage
With cushions of blue.
We’ll be fine. A nest of mad kisses waits
.In each corner too

You’ll shut your eyes, not to see, through the glass,

Grimacing shadows of evening,
Those snarling monsters, a crowd going past
.Of black wolves and black demons

Then you’ll feel your cheek tickled quite hard…
A little kiss, like a maddened spider,
…Will run over your neck

And you’ll say: “Catch it!” bowing your head,
– And we’ll take our time finding that creature
…– Who travels so far

پاشماوەکانی شەڕی براکوژی … شوانە حسن ابوبکر

برادەرێکم وتی لای بەرپرسێکی عەسکەری دانیشتبووم، هەر لەخۆوە هات بەخەیاڵمدا کە پرسیارێکی لێبکەم پێموت کاک (سەردار) چ ڕوداوێک هەیە لەژیانتدا ئازارت دەدات.وتی لەشەڕی ناوخۆدا بانگ کرابووین بۆ کۆبوونەوە کە بچین و بەشداری کۆبوونەوەکە بکەین، لە بەرامبەر مقەڕەکە کەپرێکی بەدار دروستکراوی لێبوو، منداڵێک تەپەدۆرێکی دانابوو ساردی دەفرۆشت، ئێمەش تینومان بوو، لاماندا سەرو ساردیەک بخۆین.
وتم: باوکە خوێرییەکەت لەکوێیە تۆی بەم گەرمایە ناردووە بۆ ئیش؟ منداڵەکە بەحەسرەوە وتی: باوکم نەماوە.! پێموت: کوڕی بچوک هەریەکەو ساردیەکمان بۆ هەڵپچڕە، منداڵەکە خەریکی هەڵپچڕینی ساردییەکان بوو، چونکە زۆر منداڵبوو فریای ئەو تینوێتییەی ئێمە نەدەکەوت، منیش دەستم خستەسەر شانی و وتم: باوکە خوێڕیەکەت لە بەر موبەریدا دانیشتووەو تۆی بەم گەرما ناردووە بۆ ساردی فرۆشتن؟ بەڵام منداڵەکە بە حەسرەت و داخێکی قووڵەوە سەری بەرزکردەوەو وتی: خاڵە باوکم نەماوە. منیش زۆر ناڕەحەتبووم بۆچی ئەو پرسیارەم کرد، بۆیە خۆم پێنەگیراو وتم: بەساقە نەمزانی باوکت نەماوە، قسەیەکیشم پێوت بمبورە، ئەی باوکت بۆچی تیاچوو؟

بەدەم قسەکردنیشەوە 50 دینارم کرد بە گیرفانیدا. منداڵەکە بەدەم ساردی هەڵپچڕینەوە

وتی: "سەردار" کوشتی!.

ئیتر هەزار ئەوەندەیتر ڕووخام چونکە " سەردار" خەمم، بیرم دەکردەوە ئەبێ چەند منداڵیترم ئاوا بەباوک کردبێت، ئەژنەم شکا توانای بەپێوە وەستانم نەما، بەڵام نەمهێشت جەماعەت پێم بزانن.

بەڵێ، باوکی ئەو منداڵەی ساردییەکانی دەفرۆشت، من کوشتبووم.!

دانیشتمە سەر بەردێک کە بەدانیشتن لەبن کەپرەکەدا دانرابوو، پێشمەرگەو حیمایەکان مەشغوڵی ساردی خواردن و سوعبەت و پێکەنین بوون، منیش ئاگام لەخەم نەمابوو لەتاو ئەو منداڵە حەزیشم دەکرد بزانم ڕاست دەکات یان نا،؟

لەدەي خەمدا دەموت بەڵکو وانەبێت خۆمن خەڵکم زۆر کوشتووە، بەڵکو باوکی ئەو منداڵە من نەمکوشتبێت، هیچ نەبێ کەمێک خەمەکەم سوک دەبێت، چونکە تائەوکاتە نەمدەزانی کەمن کەسێک دەکوژم ئاوا خەڵک ماڵوێران دەبێت. بۆیە پرسیارێکی ترم لێکرد، وتم کوڕی بچوک لەکوێ کوژرا باوکت وتی لە ئەشکەوتی....... لەگەڵ هاوڕێکانیدا " سەردار" هەرسێکیانی گرت و کوشتنی لەگەڵ فڕان کەس، وتی ئیتر گومان نەما کەمن کوشتومە.پرسیارێکیتر هاتە پێشەوە ئەویش ئەوە بوو. کاکە بچکۆل گەورە بوویت بەتەمای سەردار بکوژیت، وتی بەخوا گەورە بم نایەڵم بژی وەک سەگ ئەیتەپێنم، منیش دەستم کرد بە پێکەنینێکی دەسکرد.

لەبەر دەی ئەو و 100 دیناری تریشم پێداو وتم ئافەرم گەورە بوویت وەک سەگ بیتەپێنە.

تا ئەستاش هەموو شەوێک کە دەخەوم ئەومنداڵە دێتە بەرچاوم چاوە حەسرەتاوی و پڕ لە ڕقەجوانەکانی نایەڵێ بخەوم، جگە لەوەش ئەبێ چەند کەسیترم ئاوا بەباوک کردبێت، بەڵام داخی گەورە ئەوەیە ئەوشتانە قەرەبوو ناکرێنەوە، ئەگینا هەرچی سەروەت و سامانم هەیە ئەمدا کە هەم دەبی ئەوانم ئاسایی بکردایەتەوەو هەم خۆشم لەو عەزابی ویژدانە نەجاتم بوایە.

شوانە حسن ابوبکر

قات لەبەرەکان .. شیعر – نووسینی:حەمە هیوا

دەمێک ڕەش دەپۆشن
دەمێک نیلی دەپۆشن
دەمێک ڕەساسی دەپۆشن
هەموو
مەدەڵەکان دەپۆشن
لەگەڵ مەلاکان هاوشانن
لەگەڵ خودا پەرست و
شەڕواڵ لەبەرەکان هاودیدن
لەگەڵ قەڵەمە پاکەکان دوژمنن
دەمێک
سوڵتان لە باکورەوە هاندەدەن پاکەکانی باشور
هەناسە وەستاو بکەن
دەمێکیش
ئیمام
لە
ڕۆژهەڵات هان دەدەن
گاز لە گوڵە پاکیزەکان بگرن،
گوێ بە خەونی نەژراوی
منداڵە بیجامە دڕاوەکان نادەن
گوێ بەو منداڵانە نادەن
کە
لە زنستانان چەمیان دەیبەستە
بە هاوینیش قاچیان دوکەڵی
لە هەڵدەستێ.
کاسۆلیکەکان و پرۆتستانتیەکان شەڕ دەکەن
شیعەکان و سوننەکان شەڕ دەکەن
خوا پێداو و خوا پێنەداوەکان شەڕدەکەن
مەلای مزگەوت و قەشەی کڵێسا
سیاسە گرگنەکان و سیاسە مەڕەکان
پشت چەماوەکان و پێت لە ملەکان
هەموویان دەجەنگن
دەجەنگن بۆ دروستکردنی بەهەشت!

سیاسیەکان وان مۆڵەت دەخوازن
خودا بەهەشت بکاتە موڵکیان.
قات لەبەرەکان تا دێت ژمارەیان زیاتر دەبێت
تێچوی مرنیان زیاترە
لە تێچوی ژیانیان
ژنی نیشتیمانپەرستەکان لەش دەفرۆشن
لەش دەفرۆشن
بۆ شیر و دایبی و گۆرەوەی
ئەوان لە ماڵی سەرۆک لە چرکەسا تێکدا
سەدان جار تەحیە دەکەن
بە سەرۆک دەڵێن: تۆ خوای
تۆ خوایت و کوڕەکانیشت نیمچە خوان،
ئەوان وان گرەو لەسەر مێینەی شکۆمەندەکان
دەکەن
ئەوان وان
دیمەنی منداڵێک کە ماسیەکانی ناو دەریا
فرمێسک دەرێژن
ئەوان پێی پێدەکەنن
منداڵێک کە خوداش پەراوێزی خستوە
منداڵێک کە حۆریەکان
بە بینینی خەجاڵەت دەبن.
وێنەی سەرۆکەکان لە هەمو شوێنێکە
جارێک
دەیبینم بە دەرگای ماڵی خوداوە
جارێک دەیبینم
بە دەستی حاجیە ناو گەڵ پیسەکان
جارێک دەیبینم
بە دەستی سۆزانیە رۆژ ئاواییەکان
کوێ هەیە وێنەی ئەوانی لێ ن□ بێ؟
ئەو□ تا دەبینم وێنەیان
لە ئاودەستی پیرەژنەکان.
منداڵەکان
گەورە دەبن
مەلاکان و قەشەکان
بە جۆرەها شێوە
ماکیاژ بۆ بەهەشت دەکەن
دەمێک

بە ڕوباری هەنگوین
دەمێک
بە خاچەکەی مەسیح
بەهەشت هی کێیە!؟
ئەو□ تا
ئێرە
پڕە لە دۆزەخیی
ئەو□ تا
ئێرە پڕە لە قیبلە
ئەو□ تا
ئێرە
شاری مردوە بێ کفنەکانە.

دەریای 15 پانزان … یاشار میراج … و : نەژاد عزیز سورمێ

دایە ئاوی ئەم دەریایە بۆچی ڕەشە ؟
ئینجا کوڕم ژیانی پانزان سپی بوو ؟
دایە شەپۆلی ئەم دەریایە ،
بۆچی هێندە بێ ئامانە ؟
ئینجا ڕۆڵە نەبەردی پانزان ئاسان بوو ؟
دایکە ڕۆحی ئەم دەریایە
لەبەر چی هێندە غەمگینە ؟
کوڕم ئینجا
خوێنی پانزان شادمان بوو ؟
دایە ئەم دەریایە بۆچی ،
هێندە بە گێژەن ، تەو□ەیە ؟
ڕۆڵە شێری بریندارم
ئەوە دەریای 15پانزانە ..

باشە دایە ئەم دەریایە
لەبەرچی ناوی پانزە‌یە ؟

کوێم 15 پانزەن
هەوێنی سووری ئەم دەریایە .

- یاشار میراج یەکێکە لە شاعیرە نوێخوازەکانی تورك .
ئەم شیعرەی لە : – (الادب الترکی الحدیث – ملامح و نماذج – د. محمد نورالدین)
بڵاوکردنەوەی – دار العالمیە بێرووت – 1984 – کراوە بە کوردی .

ژینگە … محەمەد بەرزی

ژینگە ئاو و هەوایە
ئەو خاکەی ئێمەی تیایە

دار و درەخت و باخە
ئاسمان و دەشت و شاخە

خۆڵ و خاشاک و دووکەڵ
ژەهرن بۆ مەل و ئاژەڵ

ژینگەمان بۆ پیس دەکەن
گوڵ و گوڵزار سیس دەکەن

پەتا و دەردمان بۆ دێنن
ژیانمان دەشێوێنن

وەرن هەموو یەکبگرین
ژینگەمان پاک ڕابگرین

محەمەد بەرزی

٦ / ٥ / ٢٠١٩